

INTERNATIONALER
SUCHDIENST

3548 AROLSEN (Waldow)

PORADNIK

DLA

OBCOKRAJOWCÓW POZBAWIONYCH
OJCZYZNY

Prawa i obowiązki według ustawy o położeniu
prawnym obcokrajowców pozbawionych ojczyzny
na terenie Republiki Związkowej Niemiec
z dnia 25 kwietnia 1951 r.

Wydane przez Ministerstwo Związkowe dla Spraw
Uchodźców

Bonn, w październiku 1952 roku

Opracowano w Ministerstwie Opieki Społecznej
kraju Północnej Nadrenji i Westfalji przez
Dr. Möcklinghoffa przy współudziale Ministerstwa
Związkowego dla Spraw Uchodźców oraz Przed-
stawiciela Wysokiego Komisarza Narodów Zjedno-
czonych dla Spraw Uchodźców

SPIS RZECZY

Wstęp — Organizacje pomocy i zasięganie informacji	1
Kto jest obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny (Heimatloser Ausländer) w rozumieniu ustawy?	3
Jakie prawa i obowiązki pociąga za sobą specjalna pozycja obcokrajowców pozbawionych ojczyzny? .	7
Zastosowanie prawa niemieckiego	8
I. Prawo cywilne	9
1. Część ogólna — zdolność do działań prawnych	9
2. Zobowiązania	10
3. Prawo rodzinne i związane z nim przepisy prawa osobowego	11
a) zawarcie małżeństwa	11
b) małżeństwo nieważne	12
c) unieważnienie małżeństwa (Aufhebung)	13
d) rozwód	14
e) zawarcie ponownego związku małżeńskiego w wypadku uznania drugiego małżonka za zmarłego	16
f) dzieci nieślubne	16
g) przysposobienie (adopcja)	18
h) zawiadamianie urzędu stanu cywilnego	18
II. Prawo karne	19
III. Postępowanie (Procedura)	24
1. Postępowanie cywilne (proces cywilny — Zivilprozeß)	24

2. Postępowanie karne (proces karny — Strafprozeß)	27
3. Postępowanie przed sądami pracy	28
IV. Ochrona przed niesłusznym wypowiedzeniem pracy i zezwolenie na pracę	30
V. Ochrona matek pracujących	32
VI. Ochrona dzieci i młodocianych pracujących	33
VII. Ubezpieczenia społeczne (Sozialversicherung)	34
1. Ubezpieczenie chorobowe	35
2. Ubezpieczenie emerytalne	42
3. Ubezpieczenie od wypadków	48
VIII. Opieka społeczna	60
IX. Pośrednictwo pracy, zasiłki dla bezrobotnych (Arbeitslosenunterstützung) i piecza nad bezrobotnymi (Arbeitslosenfürsorge)	65
X. Ustawa związkowa o zaopatrzeniu (Bundesversorgungsgesetz)	67
XI. Zdrowie	68
XII. Emigracja	69
XIII. Nabycie obywatelstwa niemieckiego	70
XIV. Wysiedlenie	71
XV. Uznanie za zmarłego	72
XVI. Prawo mieszkaniowe	73
XVII. Prawo przemysłowe	75
XVIII. Zapewnienie kredytu	77
XIX. Podatki	78
XX. Paszporty	80
Uchodźcy w rozumieniu Konwencji Genewskiej	81
Załącznik	83
Skorowidz alfabetyczny	84

Gdy przed dwoma laty przekazano Rządowi Związkowemu Niemiec pieczę nad żyjącymi na terenie Republiki Związkowej Niemiec obcokrajowcami pozbawionymi ojczyzny, przystąpił tenże rząd natychmiast do opracowania ustawy, mającej za zadanie uregulowanie położenia prawnego (statusu) tejże grupy osób. W ten sposób rząd związkowy wyprzedził uregulowanie tego problemu na terenie międzynarodowym, które nastąpiło później przez międzynarodowy układ o położeniu prawnym uchodźców z 28 lipca 1951 r. — i uzyskał rozwiązanie wykraczające poza konwencję.

Stwierdzam z radością, że Ministerstwo Opieki Społecznej kraju Północnej Nadrenji i Westfalji przygotowało poradnik, przeznaczony początkowo dla obcokrajowców pozbawionych ojczyzny, żyjących na terenie tego kraju, — poradnik, który daje obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny pogląd na ich status prawny na terenie Republiki Związkowej Niemiec i który ma stanowić dla nich pomoc w przewycięzeniu uczucia obcości wobec porządku prawnego kraju udzielającego im gościny. Praca ta mogła, po dokonaniu pewnych uzupełnień, zostać przeznaczona dla obcokrajowców pozbawionych ojczyzny na całym obszarze Republiki Związkowej Niemiec.

Uważam za swój specjalny obowiązek wyrazić podziękowanie Ministerstwu Opieki Społecznej kraju Północnej Nadrenji i Westfalji oraz Dr. Moecklinghoffowi, który był jedną z osób, która poradnik w głównej mierze opracowała, jak również przedstawicielowi Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych dla Uchodźców A. Rørholtowi za jego współpracę. Wyrażam również podziękowanie Oberregierungsratowi Dr. Petersowi, który opracował specjalnie ważny dział ubezpieczeń społecznych, jak i panom Dr. Druskovicowi, Błęskiemu i Dr. Bilynkiewiczowi, którzy podjęli się tłumaczeń na języki serbski, polski i ukraiński.

Niech poradnik ten dopomoże obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny przezwyciężyć techniczne trudności, jakie napotykają oni, pomimo wszelkich usiłowań Rządu Związkowego Niemiec i rządów poszczególnych krajów związkowych, wśród ludności kraju udzielającego im gościnę.

Bonn, w październiku 1952 r.

Dr. LUKASCHEK

Minister Związkowy dla Spraw Uchodźców

Już od chwili wystąpienia mnie jako przedstawiciela Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych dla Uchodźców na teren Republiki Związkowej Niemiec było moim życzeniem aby uchodźcom pozbawionym ojczyzny dać do ręki poradnik, któryby ułatwił im zorientowanie się w obcym dla nich porządku prawnym i w obcych im warunkach życia, panujących w kraju udzielającym im obecnie gościny. Poradnik ten miał stanowić do pewnego stopnia wyrównanie strat spowodowanych tym, że z chwilą zakończenia działalności IRO opieka prawna nad uchodźcami z konieczności uległa znacznym ograniczeniom. Z radością mogłem stwierdzić, iż to życzenie u właściwych władz niemieckich spotkało się z pełnym zrozumieniem i że Ministerstwo Związkowe dla Spraw Uchodźców i Ministerstwo Opieki Społecznej kraju Północnej Nadrenji i Westfalji nosiły się z analogicznymi projektami.

Jako wynik wspólnych usiłowań leży teraz przed nami niniejsza książeczka, której ukazanie się można uważać za przykład współpracy niemieckich i międzynarodowych czynników w kierunku rozwiązania problemu uchodźstwa w Niemczech. Niech poradnik ten stanie się źródłem rzeczywistej pomocy dla uchodźców, a ponadto niech

będzie on oparciem dla tych wszystkich, którzy w jakiegokolwiek formie — jako urzędnicy, opiekunowie czy doradcy prawni — współdziałają w sprawowaniu opieki nad uchodźcami.

ARNOLD RØRHOLT

Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych
Przedstawiciel w Niemczech

Wstęp

Organizacje pomocy i biura informacyjne

Zadaniem tego poradnika jest dopomożenie obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny. Ma on w szczególności wskazać tymże jakie oni prawa posiadają w dziedzinie niemieckiego życia prawnego i jakie obowiązki na nich ciążyą. Jest zupełnie zrozumiałym, że wskazówki te, z uwagi na szczupłe ramy niniejszej broszury, mają charakter zupełnie ogólnikowy; każdy jednakże, kto ten poradnik uważnie i w spokoju przeczyta, znajdzie tam niewątpliwie niejedną niezbędną wskazówkę i pomoc.

Jeśli w poszczególnym wypadku napotyka się na jakieś trudności, to można w pierwszym rzędzie zwrócić się zawsze do Komendy jednego z obozów dla obcokrajowców pozbawionych ojczyzny. We wielu wypadkach komendant będzie mógł sam udzielić odpowiednich wyjaśnień; jeśli nie będzie tego w stanie uczynić, to zapewne będzie on mógł wskazać dokąd należy się zwrócić o pomoc i radę.

Jest zupełnie jasnym, że w pierwszym rzędzie, o ile chodzi o radę i pomoc, to będzie ona udzielona w miarę możliwości przez Komitety Narodowe.¹⁾ Obok nich

¹⁾ Adresy komitetów narodowych patrz załącznik str.. 108/109.

Adres komitetu polskiego:
Zarząd Główny ZPU

Verband Polnischer Flüchtlinge in Deutschland, Höxter/
Weser, Schließfach 20.

stoją do dyspozycji najrozmaitsze narodowe i międzynarodowe organizacje dobroczynne. Tutaj należy wymienić m. i. Caritas, NCWC¹⁾, YMCA/YWCA, Lutheran World Federation, Church World Service, Deutsches Rotes Kreuz, Innere Mission mit dem Evangelischen Hilfswerk, Arbeiterwohlfahrt, der Paritätische Wohlfahrtsverband i inne, które posiadają swe biura w każdym mieście powiatowym.

Jeśli chodzi o zagadnienia prawne to można również zwrócić się do biur informacyjnych rad adwokackich (Auskunftsstellen der Rechtsanwaltskammern)²⁾ danego okręgu sądu apelacyjnego. Zadaniem tych biur jest udzielanie pomocy osobom, które potrzebują pomocy prawnej a nie posiadają środków na opłacenie porad prawnych. Porady w tych biurach są bezpłatne. Jeśli więc ktoś potrzebuje porady prawnej, a nie ma środków na opłacenie adwokata, to może się udać do takiego biura informacyjnego pod tym jednakże warunkiem, że uprawdopodobni, iż potrzebuje porady prawnej i nie ma środków na jej opłacenie. W tych wypadkach wskazane jest zabrać ze sobą osobę władającą dobrze językiem niemieckim, gdyż w przeciwnym razie łatwo mogą nastąpić pomyłki i właściwej pomocy nie zdoła się uzyskać.

Celem zapewnienia, po ustaniu działalności IRO, wszystkim uchodźcom nieniemieckim na terenie Republiki Związkowej Niemiec skutecznej pomocy ze strony Narodów Zjednoczonych, ustanowił Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych dla Uchodźców Dr. van Heuven-Goedhard, za zgodą rządu niemieckiego, swego delegata na terenie Republiki Związkowej Niemiec. Delegatem tym jest p. Arnold Rørholt, a biuro jego znajduje się w Bad Godesberg, Kölner Str. 89/91, tel. 5928. Zadaniem jego jest obrona interesów uchodźców

¹⁾ Adresy biur NCWC patrz str. 29

²⁾ Wykaz zrzeczeń adwokackich patrz załącznik str. 132-122

wobec rządu Republiki Związkowej Niemiec, poszczególnych władz i urzędów niemieckich, międzynarodowych i niemieckich organizacji dobroczynnych, jak również koordynacja pomocy dla uchodźców i pomaganie wyżej wspomnianym organizacjom w ich działalności na rzecz uchodźców. Celem jego biura jest dalej udzielanie bezpośredniej ochrony uchodźcom nieniemieckim w tych wypadkach gdy to jest konieczne. W tym charakterze stoi urząd ten do dyspozycji każdego obcokrajowca pozbawionego ojczyzny.

Kto jest obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny (heimatloser Ausländer) w rozumieniu ustawy?

Pierwszym pytaniem jakie się tu nasuwa jest pytanie, kto właściwie jest obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny. I tu każdy z czytelników zapyta się: „czy ja należę do grona tych osób i czy ta książeczka będzie mi pomocną?”.

Obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny w rozumieniu ustawy z dnia 25 kwietnia 1951 r. o położeniu prawnym obcokrajowców pozbawionych ojczyzny jest każda osoba będąca bezpaństwowcem lub osoba posiadająca obywatelstwo inne niż niemieckie, o ile wykáže:

- a) że stoi pod opieką międzynarodowej organizacji, powołanej przez Organizację Narodów Zjednoczonych (UNO) do opieki nad osobami przymusowo wywiezionymi (Verschleppte Personen) lub uchodźcami (Flüchtlinge), i

- b) że nie jest Niemcem w rozumieniu art. 116 konstytucji, oraz
- c) że w dniu 30 czerwca 1950 r. przebywała na obszarze obowiązywania konstytucji Republiki Związkowej Niemiec (Grundgesetz) lub na terenie Berlina Zachodniego.

Do a) :

Decydującym jest należenie do grona tych osób które podlegają opiece Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych dla Uchodźców. Do nich należy każdy, kto nie jest Niemcem i z powodu uzasadnionej obawy przed prześladowaniem ze względów politycznych, rasowych lub religijnych, przebywając poza granicami swego kraju ojczystego, znajduje się na terenie Republiki Związkowej Niemiec i nie ma możliwości lub też z uwagi na wyżej opisaną obawę prześladowania nie chce wrócić do ojczyzny.

Do grona tych osób należą wszyscy byli podopieczni IRO, a poza nimi ci wszyscy, o których była mowa powyżej i to mimo tego, że nie korzystali z opieki IRO. Rozstrzygnięcia i decyzje, powzięte przez Międzynarodową Organizację Uchodźców (IRO) w czasie jej działania, nie stoją na przeszkodzie w uznaniu kogoś za uchodźcę.

Właściwość Wysokiego Komisarza w odniesieniu do osób tejże grupy ustaje z tą chwilą, gdy dana osoba:

- aa) dobrowolnie odda się pod opiekę swego kraju ojczystego, względnie
- bb) po utracie swego obywatelstwa dobrowolnie je spowrotem odzyska, lub
- cc) nabędzie nowe obywatelstwo i opiekę właściwego państwa, lub
- dd) dobrowolnie uda się do kraju, który opuściła, albo poza granicami którego, z uwagi na obawę prześladowania przebywa, względnie też

ee) jeśli dana osoba z innych powodów aniżeli osobista wygoda, nie może się powstrzymać od udania się pod opiekę swego dawniejszego kraju ojczystego — względnie jeśli jest ona bezpaństwowcem i powróci do dawnego kraju zamieszkania — gdyż w obu tych wypadkach odpadły warunki, które uzasadniały uważanie kogoś za uchodźcę. W takim razie nie można jednakże podawać względów czysto gospodarczych jako uzasadnienia.

Właściwość Wysokiego Komisarza, jak to ją wyżej określono, nie obejmuje osób, które:

1. posiadają obywatelstwo podwójne, chyba, że wyżej podane warunki istnieją w odniesieniu do każdego kraju, którego obywatelstwo posiadają, względnie
2. odnośnie których można zasadnie przyjąć, że popełniły zbrodnię, są zbrodniarzami wojennymi lub popełniły zbrodnię przeciwko ludzkości, które to przestępstwa określone są odpowiednimi umowami międzynarodowymi — i skutkiem tego podlegają wydaniu (extradycji).

Do b):

O ile ustawy inaczej nie stanowią, Niemcem w rozumieniu konstytucji jest każda osoba posiadająca obywatelstwo niemieckie, względnie osoba, która przybyła na teren Rzeszy Niemieckiej w granicach z dnia 31 grudnia 1937 r. jako uchodźca lub jako osoba wysiedlona o niemieckiej przynależności narodowej (Vertriebener deutscher Volkszugehörigkeit), względnie jako małżonek lub potomek takiej osoby.

Byli obywatele niemieccy, których w czasie między 31 stycznia 1933 r. i 8 maja 1945 r., ze względów politycznych, rasowych lub religijnych, pozbawiono obywatelstwa i ich potomkowie nabywają na wniosek obywatelstwo niemieckie. Uważa się ich za posiadających

obywatelstwo, o ile po dniu 8 maja 1945 r. zamieszkali oni w Niemczech i nie wyrazili odmiennej woli.

D o c) :

O ile ktoś nie spełnił warunku podanego pod c), to jednakże mimo tego jest on obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny, o ile po dniu 1 czerwca 1948 posiadał swe zwykłe miejsce pobytu (gewöhnlichen Aufenthalt) na terenie Republiki Związkowej albo w Berlinie Zachodnim i po tym czasie przeniósł swe stałe miejsce pobytu poza granicę, jednakże później, w ciągu dwu lat od chwili opuszczenia Republiki Związkowej lub Berlina Zachodniego spowrotem obrał sobie p r a w n i e miejsce zamieszkania względnie stałego pobytu na obszarze Republiki Związkowej lub Berlina Zachodniego. Stanowisko prawne obcokrajowca pozbawionego ojczyzny posiada również każdy, którego obywatelstwo pochodzi od obcokrajowca pozbawionego ojczyzny (małżonek, dziecko). W wypadku zawarcia związku małżeńskiego z obywatelką niemiecką ma ona prawo oświadczyć, że pragnie zatrzymać obywatelstwo niemieckie.

Obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny traci swe wyjątkowe stanowisko prawne, jeśli po dniu 30 czerwca 1950 r. nabędzie na wniosek nowe obywatelstwo, względnie jeśli obierze sobie swe stałe miejsce pobytu poza granicami Republiki Związkowej lub Berlina Zachodniego. Jeśli obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny obrał sobie swe stałe miejsce pobytu poza granicami Republiki Związkowej lub Berlina Zachodniego, w takim razie może on jeszcze w ciągu dwu lat od chwili wyjazdu z Republiki Związkowej lub Berlina Zachodniego obrać sobie spowrotem miejsce stałego pobytu na obszarze Republiki Związkowej lub Berlina Zachodniego. Z chwilą powrotu nabywa on automatycznie prawa obcokrajowca pozbawionego ojczyzny. Obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny, żyjącym na ob-

szarze Republiki Związkowej zapewnił rząd Republiki Związkowej ustawą z dnia 25 kwietnia 1951 r. uprzywilejowaną pozycję, korzystniejszą niż pozycja innych obcokrajowców.

To uprzywilejowane traktowanie wymaga od obcokrajowca pozbawionego ojczyzny aby starał on włączyć się w niemieckie życie prawne i gospodarcze i by przestrzegał ustaw i rozporządzeń kraju udzielającego mu gościny. Na dowodach osobistych obcokrajowców pozbawionych ojczyzny umieszczona będzie wzmianka „heimatloser Ausländer“. Umieszczenie tej zmianki stwierdza, że posiadacz dowodu jest obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny i powoduje, że wszystkie władze i urzędy muszą posiadacza dowodu traktować jako obcokrajowca pozbawionego ojczyzny i zapewnić mu uprzywilejowane traktowanie. O ile przy wystawianiu dowodu paszportowego (Pass), o którym będzie jeszcze mowa¹⁾, napotka się na trudności, to należy złożyć zażalenie i to do tej władzy, która wydała krzywdzące zarządzenie, a w wypadkach nagłych należy zwrócić się do Biura Wysokiego Komisarza dla Uchodźców w Bad Godesberg.

Jakie prawa i obowiązki pociąga za sobą specjalna pozycja obcokrajowców pozbawionych ojczyzny?

W pierwszym rzędzie należy podkreślić, iż stanowisko prawne obcokrajowców pozbawionych ojczyzny zbliżone jest do stanowiska Niemców. W stosunku do innych obcokrajowców jest to znaczne uprzywilejowanie. Przejawia się zaś ono przede wszystkim w tym, iż nie mogą być wo-

¹⁾ Patrz poniżej pod XX „Paszporty“ załącznik str. 80

bec obcokrajowców pozbawionych ojczyzny stosowane zasady wzajemności i prawa wyjątkowe.

Oznacza to, iż stanowisko prawne obcokrajowców pozbawionych ojczyzny nie zależy od tego czy rząd kraju z którego pochodzą (Ursprungsland) zapewnia zamieszkałym tam Niemcom takie same stanowisko, dalej, że prawa wyjątkowe jak np. internowanie, jakie rząd kraju pochodzenia stosuje w odniesieniu do mieszkających tam Niemców, nie mogą być stosowane na obszarze Republiki Związkowej do obcokrajowców pozbawionych ojczyzny.

Ustawa podkreśla specjalnie, że obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny na obszarze Republiki Związkowej nie mogą być upośledzeni z powodu swej rasy, języka, ojczyzny i pochodzenia, wiary lub też ich charakteru uchodźców. Każdy obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny może swobodnie wykonywać swe praktyki religijne i to również w tym wypadku, gdy niema odpowiedniego związku religijnego na obszarze Republiki Związkowej. Ma on prawo, tak samo jak każdy Niemiec, do z a k ł a d a n i a s t o w a r z y s z e ń i d z i a ł a ł n o ś c i w n i c h.

Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny korzystają z tych samych uprawnień co obywatele niemieccy pod względem wyboru miejsca pobytu i swobodnego poruszania się na terenie Republiki Związkowej. Mogą więc oni zamieszkiwać gdzie im się podoba i tam pracować gdzie zechcą.

Zastosowanie prawa niemieckiego

Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny podlegają na terenie Republiki Związkowej i Berlina Zachodniego obowiązującym tam ustawom i przepisom łącznie z ograniczeniami mającymi na celu utrzymanie porządku publicznego. Podlegają oni s ą d o w n i c t w u n i e m i e c k i e m u.

I. PRAWO CYWILNE

Przytoczenie tutaj chociaż tylko najważniejszych przepisów obowiązującego prawa cywilnego przekraczałoby znacznie ramy niniejszej książeczki. Ażeby jednakże pomóc obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny i dać im pewną ilość wskazówek, podaliśmy tutaj kilka wypadków wziętych z życia codziennego, zwłaszcza jeśli chodzi o dziedzinę prawa rodzinnego. W tych wszystkich wypadkach, w których powstaną wątpliwości jakie przepisy mają zastosowanie, należy zasięgnąć informacji ustnej. Informację taką można otrzymać bądź u prawnika swej narodowości¹⁾ albo też u adwokata niemieckiego. Można również zasięgnąć porady w jednym z biur informacyjnych podanych w załączniku²⁾.

Ustawa z 25 kwietnia 1951 r. postanawia w szczególności, że każdy obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny, który przed wejściem w życie tejże ustawy nabył jakieś prawa, prawa te zatrzymuje pod warunkiem, że zachowano przepisy ustawy właściwej dla miejsca gdzie miał miejsce dany akt prawny. O ile więc obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny już przed 25 kwietnia 1951 r. ożenił się zgodnie z przepisami obowiązującymi w innym państwie, to zawarty związek małżeński jest ważny.

1. Część ogólna — Zdolność do działań prawnych

Bardzo ważne są przepisy dotyczące zdolności do działań prawnych, gdyż w życiu prawnym tylko ten może bez ograniczeń działać skutecznie, kto posiada pełną zdolność do działań prawnych.

¹⁾ Adresy prawników polskich patrz uwaga str. 23

²⁾ Spis biur informacyjnych patrz pod Zrzeszenia adwokatów — załącznik str. 113

Pełną zdolność do działań prawnych osiąga się z chwilą ukończenia 21go roku życia. Niezdolnymi do działań prawnych są dzieci poniżej lat siedmiu, dalej osoby stale chore umysłowo, gdyż nie posiadają one wolnej woli, a wreszcie takie osoby, które pozbawiono własnowolności z powodu choroby umysłowej. Małoletni między siódmym a dwudziestypierwszym rokiem życia posiadają ograniczoną zdolność do działań prawnych. Oświadczenia woli osób posiadających ograniczoną zdolność do działań prawnych są zasadniczo w pełni ważne dopiero wówczas, gdy nastąpiły za zezwoleniem lub o ile zostały zatwierdzone przez ustawowego zastępcę (np. ojca lub opiekuna). Jeśli więc ktoś, mając dopiero lat osiemnaście, zamierza kupić rower, to musi uprzednio ustawowy zastępca zgodzić się na to kupno albo conajmniej je później zatwierdzić. Takim samym ograniczeniem, jeśli chodzi o zdolność do działań prawnych, podlegają osoby pozbawione własnowolności z powodu słabości umysłu (Geistesschwäche), marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa oraz osoby pozostające pod tymczasową opieką z powodu słabości umysłu.

Małoletni, który ukończył osiemnasty rok życia, może być w wypadkach specjalnych uznany za pełnoletniego i to na podstawie postanowienia sądu opiekuńczego (Vormundschaftsgericht).

2. Zobowiązania

W dziedzinie zobowiązań należy tylko wskazać na specjalne przepisy dotyczące sprzedaży na raty. Specjalna ostrożność wskazana jest w stosunku do handlarzy określonych i tzw. „wykrzykiwaczy“ (fliegende Händler), gdyż towar przez nich ofiarowywany jest często mało wartościowy. Kupujący zauważa za późno, iż za ciężko zapracowane pieniądze otrzymał towar mierny. Zasadniczo należy powstrzymywać się od kupna na raty, a specjalnie u tego rodzaju handlarzy, których ostatnio wspomniano. Transzacje ratalne są niekorzystne już

choćby z tego powodu, że trzeba płacić wyższą cenę kupna niż przy kupnie za gotówkę. Należy zatem czekać i oszczędzać, a zakupu dokonać dopiero wówczas gdy się zbierze odpowiednie gotówkę.

O ile już dokonano kupna na raty, to należy pamiętać w tym wypadku o następujących rzeczach:

jeśli sprzedawca przy kupnie na raty zastrzegł sobie prawo odstąpienia od umowy i później rzeczywiście od umowy kupna-sprzedaży odstępuje, to musi zwrócić kupującemu całą wpłaconą przez niego gotówkę z tym jednakże, że kupujący ma obowiązek wynagrodzenia go za zawinione uszkodzenie rzeczy i za używanie rzeczy w międzyczasie;

zastrzeżenie, że cała reszta niezapłaconej ceny kupna jest natychmiast płatna, o ile raty nie będą płacone punktualnie, jest tylko w tym wypadku ważne, o ile nabywca zalega z zapłatą conajmniej dwu po sobie następujących rat w całości lub części i zaległość wynosi conajmniej jedną dziesiątą ceny kupna.

3. Prawo rodzinne i związane z nim przepisy prawa osobowego

Specjalnie ważne są dla obywateli pozbawionych ojczyzny przepisy prawa rodzinnego.

a) Zawarcie małżeństwa

O ile ktoś zamierza wstąpić w związek małżeński, to winien pamiętać o tym, że można go zawrzeć jedynie przed urzędnikiem stanu cywilnego (Standesbeamte). Pierwszym krokiem jest wniesienie prośby do urzędnika stanu cywilnego o ogłoszenie zapowiedzi. Urzędnikowi stanu cywilnego trzeba zwrócić uwagę na to, że jest się obywatelem pozbawionym ojczyzny i powołać się na § 404 „Dienstanweisungen für die Standesbeamten“ w brzmieniu zarządzenia z 10 maja 1952, co pociąga za sobą zwolnienie od obowiązku przedłożenia zaświadczenia o zdolności do zawarcia małżeństwa.

Związek małżeński może zawrzeć tylko ten kto nie jest żonaty (zamężna) lub też w razie jeśli poprzedni małżonek (małżonka) zmarł lub też właściwy sąd rozwiązał poprzednie małżeństwo.

Nie wolno zawierać związku małżeńskiego między krewnymi w linii prostej (np. ojciec i córka) oraz między rodzeństwem, nawet przyrodnim, przyczym jest rzeczą obojętną czy pokrewieństwo jest ślubne czy nieślubne (naturalne).

Nie wolno również zawierać związku małżeńskiego między powinowatymi w linii prostej, chociażby związek małżeński, powodujący powinowactwo, został uznany za nieważny lub rozwiązany. — Powinowactwo istnieje między jednym małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka, przyczym jest bez znaczenia czy pokrewieństwo jest ślubne czy naturalne. Nie można więc np. po śmierci żony ożenić się z teściową. Od tego ostatniego zakazu można uzyskać zwolnienie.

Nie należy również zawierać związku małżeńskiego między przysposobionym (adoptowanym) i tegoż potomkami z jednej strony a przyspasabiającym (adoptującym) z drugiej strony. Szczegółowej odpowiedzi na poszczególne pytania będzie mógł udzielić urzędnik stanu cywilnego tej gminy w której się mieszka.

b) Małżeństwo nieważne

Związek małżeński jest nieważny o ile nie zawarto go przed urzędnikiem stanu cywilnego.

Do zawarcia związku małżeńskiego nie wystarcza ślub kościelny. Ślubu kościelnego można udzielić dopiero po uprzednim ślubie cywilnym przed urzędnikiem stanu cywilnego.

Związek małżeński jest nieważny, o ile jeden z małżonków w chwili zawierania związku był pozbawiony zdolności do działań prawnych lub znajdował się w stanie nieprzytomności lub chwilowego zakłócenia czynności psychicznych.

Związek małżeński jest również nieważny, o ile zawarto go wyłącznie lub przede wszystkim celem zapewnienia żonie nazwiska męża, a nie celem wspólnego pożycia małżeńskiego.

Nieważny jest również związek małżeński zawarty w czasie trwania poprzedniego ważnie zawartego związku małżeńskiego, lub też zawarty między bliskimi krewnymi lub powinowatymi (patrz strona 12). Jeśli ktoś jest już żonaty i mimo tego drugi raz się żeni, to ten drugi związek małżeński jest nieważny. Jest to tzw. bigamia, podlegająca surowej karze.

Nieważny jest wreszcie związek małżeński zawarty między małżonkiem rozwiedzionym z powodu cudzołóstwa i osobą z którą cudzołóstwo popełniono, chyba, że udzielono specjalnego zezwolenia na zawarcie tego właśnie związku małżeńskiego.

O ile we wszystkich wyżej opisanych wypadkach związek małżeński jest nieważny, to jednakże na nieważność tą można się powoływać dopiero wówczas, gdy związek ten został przez sąd uznany za nieważny. W tych wypadkach więc trzeba się zwrócić do adwokata i przez niego złożyć skargę do sądu o stwierdzenie nieważności małżeństwa.

Mimo stwierdzenia przez sąd, że związek małżeński był nieważny, dzieci z takiego małżeństwa urodzone są dziećmi ślubnymi.

c) Unieważnienie małżeństwa (Aufhebung der Ehe)

(Unieważnienie małżeństwa jest pojęciem znanym prawu polskiemu, natomiast polski język prawny nie posiada terminu na oddanie pojęcia „Aufhebung der Ehe“. Pojęcie to do prawa niemieckiego, które uprzednio znało również tylko pojęcie „unieważnienia“ wzgl. też pojęcie „dopuszczalności zaczepienia małżeństwa“, wprowadziło ustawodawstwo Sojusznicej Rady Kontroli. „Aufhebung der Ehe“ dosłownie znaczy „uchylenie małżeństwa“. [Uwaga tłumacza])

Związek małżeński może być nietylko nieważny od samego początku, lecz może być również później unieważniony.

O ile jeden z małżonków w chwili zawierania małżeństwa był małoletni i ustawowy zastępca nie udzielił swego zezwolenia na małżeństwo, to każdy z małżonków może domagać się unieważnienia małżeństwa.

O ile ustawowy zastępca bez słusznego powodu odmawia zezwolenie na zawarcie małżeństwa, to należy zwrócić się do sądu opiekuńczego (Vormundschaftsgericht), który może udzielić potrzebnego zezwolenia.

Można się również domagać unieważnienia małżeństwa, o ile małżonek przy zawieraniu małżeństwa znajdował się w błędzie co do takich osobistych przymiotów drugiego małżonka, które by go, z uwagi na cel i zadanie małżeństwa, powstrzymały od zawarcia związku małżeńskiego.

Można się domagać unieważnienia małżeństwa, o ile jednego z małżonków skłoniono do małżeństwa przez podstępne wprowadzenie go w błąd odnośnie takich okoliczności, które by go, przy znajomości prawdziwego stanu rzeczy i właściwej ocenie celu i zadania małżeństwa powstrzymały od zawarcia związku małżeńskiego.

Nie wystarcza tu pomyłka co do stosunków majątkowych. Unieważnienie małżeństwa jest również możliwe, o ile jednego z małżonków skłoniono do zawarcia związku małżeńskiego przy pomocy groźby bezprawnej.

Skargę o unieważnienie małżeństwa należy wnieść do sądu okręgowego za pośrednictwem adwokata. Związek małżeński uważa się za unieważniony z chwilą uprawomocnienia się wyroku.

d) Rozwód

Związek małżeński może być również rozwiązany. Odmienne niż to ma miejsce przy nieważności z mocy

samego prawa i przy unieważnieniu małżeństwa, rozwód ma miejsce wówczas, o ile powody, które poniżej omówimy, nastąpiły po zawarciu małżeństwa.

Powody te są następujące:

- aa) cudzołóstwo drugiego małżonka,
- bb) ciężkie przewinienia małżeńskie (np. intymne stosunki z innymi kobietami, o ile nie doszło do cudzołóstwa),
- cc) choroba umysłowa,
- dd) słabość umysłu,
- ee) zaraźliwe lub odrażające choroby,
- ff) brak współżycia małżeńskiego conajmniej od trzech lat pod warunkiem, że skutkiem głębokiego i nieuleczalnego rozprężenia stosunku małżeńskiego, nie należy się spodziewać przywrócenia współżycia małżeńskiego i to współżycia takiego rodzaju, któryby odpowiadał celowi i naturze małżeństwa.

O ile małżonek, który domaga się rozwodu, wyłącznie albo w przeważnej mierze sam spowodował to rozprężenie, to wówczas drugi małżonek może sprzeciwić się udzieleniu rozwodu. Sprzeciw ten nie będzie uwzględniony, o ile dalsze trwanie małżeństwa, przy uwzględnieniu jego celu i całego wzajemnego stosunku obydwu małżonków, nie będzie ze względów moralnych uzasadnione.

Jeśli jeden z małżonków dowiedział się o jednym z wyżej podanych powodów rozwodowych i następnie winnemu małżonkowi przebaczył, to nie może on się w przyszłości powoływać w skardze rozwodowej na te powody. Nie może się powoływać na te powody rozwodowe również i wówczas, jeśli od chwili, gdy się o nich dowiedział, upłynęło więcej niż sześć miesięcy. Jeśli po dowiedzeniu

się o przyczynie rozwodowej nastąpił stosunek małżeński, to stosunek ten równoznaczny jest z przebaczeniem.

Skargę rozwodową trzeba wnieść do sądu okręgowego za pośrednictwem adwokata.

Należy tu specjalnie podkreślić, że małżonek, którego małżeństwo prawomocnie rozwiązano, obowiązany jest nadal zapewnić utrzymanie swym dzieciom, a w niektórych wypadkach i rozwiedzionej żonie.

e) Zawarcie ponownego związku małżeńskiego w wypadku uznania drugiego małżonka za zmarłego

Jeżeli jeden z małżonków zawiera nowy związek małżeński po uznaniu drugiego małżonka za zmarłego, to to drugie małżeństwo nie jest bynajmniej nieważne z tego powodu, że małżonek, uznany za zmarłego, żyje. Jest ono tylko wówczas nieważne, gdy obaj małżonkowie przy zawieraniu małżeństwa wiedzą o tym, że uznany za zmarłego małżonek żyje. We wszystkich innych wypadkach uważa się dawniejszy związek małżeński za rozwiązany z chwilą zawarcia nowego. Małżeństwo dawne pozostaje rozwiązane również wówczas, o ile uznanie za zmarłego zostanie uchylone.

O ile uznany za zmarłego małżonek żyje, to jego pierwszy współmałżonek może domagać się uchylecia nowego związku małżeńskiego, chyba, że w chwili zawierania nowego związku małżeńskiego wiedział, iż uznany za zmarłego w rzeczywistości żyje.

O ile z tego prawa skorzysta i nowe małżeństwo zostanie uchylone, to może on zawrzeć związek małżeński tylko z małżonkiem, którego uznano za zmarłego.

f) Dzieci nieślubne (nieprawego łoża)

Dziecko, zrodzone po zawarciu związku małżeńskiego, jest dzieckiem ślubnym o ile matka poczęła je przed

lub w czasie trwania małżeństwa i jej mąż w okresie poczęcia dziecka żył z nią razem. Za okres poczęcia (konceptyjny) uważa się czasokres między 181 a 302 dniem przed urodzeniem dziecka.

Dziecko jest nieślubne, o ile w danych warunkach jest oczywiście niemożliwym by matka dziecka poczęła je ze stosunku ze swym mężem (np. mąż był przez cały rok nieobecny).

Kto przypuszcza, że nie jest ojcem dziecka, ten musi ślubność jego zaczepić. Jak długo prawomocny wyrok sądowy nie stwierdzi, że dziecko jest nieślubne, mąż matki dziecka uchodzi za ojca ślubnego i jest zobowiązany do utrzymania dziecka. Samo przeświadczenie, iż nie jest się rzeczywistym ojcem, nie odgrywa tu żadnej roli.

Ślubność dziecka może zaczepić mąż matki dziecka w ciągu 1 roku.

Czasokres ten rozpoczyna się z chwilą gdy mąż matki dziecka dowie się o okolicznościach, które wskazują na nieślubne pochodzenie dziecka. Najpóźniejszą datą rozpoczęcia biegu czasokresu jest data urodzenia się dziecka. Skargę należy wnieść za pośrednictwem adwokata do sądu okręgowego (Landgericht).

O ile dziecko nieślubne skarży o utrzymanie (alimenta), to wskazanym jest by pozwany użył adwokata.

Dziecku nieprawego łoża (nieślubnemu) można zapewnić stanowisko dziecka ślubnego (prawego) w następujący sposób:

- aa) przez zawarcie związku małżeńskiego z matką dziecka,
- bb) przez uznanie za ślubne na zarządzenie władzy państwowej na wniosek złożony do prezesa sądu okręgowego (Landgerichtspräsident).

Wniosek musi zawierać oświadczenie ojca, że uznaje dziecko za własne.

Celem ukrycia na zewnątrz nieślubności dziecka, może mąż matki nieślubnego dziecka nadać dziecku nieślubnemu przed urzędnikiem stanu cywilnego swoje nazwisko, a więc np. o ile żona poczęła i urodziła dziecko nieślubne ze stosunku z innym.

g) Przyniesienie (adopcja)

Przez przyniesienie można obce dziecko przyjąć za własne. O ile ktoś zamierza jakieś dziecko przyniesić, to winien zwrócić się do notariusza lub sądu opiekuńczego (Vormundschaftsgericht), gdzie dowie się o wszystkich szczegółach i warunkach wymaganych przez prawo.

h) Zawiadamianie Urzędu Stanu Cywilnego

Urodzenie dziecka należy zgłosić w ciągu tygodnia w urzędzie stanu cywilnego. Do zgłoszenia zobowiązany jest w pierwszym rzędzie ojciec a obok niego każda osoba, która była obecną przy urodzeniu dziecka lub o urodzeniu przekonała się.

Dziecko niezwo urodzone należy także zgłosić.

Do zameldowania wypadku śmierci zobowiązana jest w pierwszym rzędzie głowa rodziny, następnie właściciel mieszkania, a wreszcie każda osoba która przy zgonie była obecną i sama się o tym przekonała.

Niezastosowanie się do tych przepisów jest karalne.

II. PRAWO KARNE

Również i w dziedzinie prawa karnego nie można omówić wszystkich ważnych przepisów, dlatego też omówi się tutaj tylko niektóre postanowienia, a mianowicie takie, które na pierwszy rzut oka mogą się wydawać nieznanne prawu obowiązującemu w ojczyźnie.

Przedewszystkiem należy tu wyraźnie podkreślić, iż niezajomość ustawy nie chroni przed karą tzn., że nikt nie może się zasłaniać tym, że nie wiedział, iż taki czyn jest przez prawo zabroniony i karany.

Kto już raz był przez sąd skazany, ten specjalnie winien wystrzegać się popełnienia po raz wtóry takiego samego lub podobnego czynu przestępnego, gdyż powrót do przestępstwa (recydywa — Rückfall) spowodować może w pewnych warunkach znacznie surowsze ukaranie.

Za przestępstwo usiłowane można coprawda wymierzyć karę niższą, ale można również wymierzyć taką samą karę jak za przestępstwo dokonane.

Jeśli ktoś popełnił przestępstwo nie sam lecz razem z innymi, to nie może on oczekiwać łagodniejszego wymiaru kary; wręcz przeciwnie! Kara w takim wypadku może być w pewnych warunkach nawet znacznie surowsza.

Wprawienie się w stan zamroczenia (Rauschzustand) celem popełnienia przestępstwa nie powoduje bezkarności.

Karze podlega również ten, kto nie mając zamiaru popełnienia przestępstwa upił się i następnie w czasie trwania zamroczenia alkoholowego popełnił czyn karygodny.

O p ó r w ł a d z y karany jest więzieniem. O ile więc np. policjant zamierza kogoś przytrzymać, to nie wolno stawiać mu oporu nawet wówczas, o ile się jest przekonany, że jest się w prawie lub że jest się niewinnym. W tych wypadkach należy rozkaz wykonać bez sprzeciwu. O ile policjant działał bezprawnie, to należy złożyć zażalenie i następnie policjanta wzgl. państwo skarżyć o odszkodowanie.

O ile ktoś żyje w związku małżeńskim mimo, że jego poprzednie małżeństwo nadal istnieje (bigamia), to wówczas mogą obydwaj małżonkowie być skazani na ciężkie więzienie (Zuchthaus).

O ile małżeństwo rozwiązano z powodu cudzołóstwa, to małżonek winny cudzołóstwa może być skazany na karę więzienia do sześciu miesięcy.

Należy specjalnie zwrócić uwagę na to, że pedera stja (nierząd przeciwny naturze, popełniony przez osoby płci męskiej ze sobą) podlega również karze.

Ciężkie kary grożą również za spędzenie płodu.

Karze podlega również ten, kto wystarał się dla brzemiennej o środki na spędzenie płodu, albo takie środki sporządza, ofiarowuje do sprzedaży lub wprowadza do obrotu.

Ciężkie więzienie (Zuchthaus) grozi temu, kto przemocą lub groźbą zniewala kobietę do pozamałżeńskiego obcowania cielesnego, albo kto nadużywa kobiety do pozamałżeńskiego obcowania cielesnego, pozbawiwszy ją w tym celu woli lub doprowadziwszy ją do nieprzytomności.

Kto umyślnie krzywdzi inną osobę na ciele lub jej na zdrowiu wyrządza uszczerbek, ulega karze za uszkodzenie ciała, przyczym jest rzeczą obojętną czy pokrzywdzony odniósł widoczne obrażenie, gdyż wystarczy tutaj już zupełnie lekkie uderzenie.

Już sam udział w bójce podlega karze, bez względu na to czy uczestnik bójki sam kogo zranił.

Obok kradzieży zwykłych specjalnie surowo karane są tzw. kradzieże ciężkie. Kradzież ciężka zachodzi wówczas, jeśli popełniono kradzież przedmiotów przeznaczonych do służby Bożej z budynku przeznaczonego do służby Bożej;

popełniono kradzież za pomocą włamania, wlezenia lub wyłamania schowków z budynku lub zagrodzonego miejsca;

popełniono kradzież w ten sposób, iż celem otwarcia budynku lub wejść do zagrodzonego miejsca albo celem otwarcia znajdujących się wewnątrz drzwi lub schowków, używa się fałszywych kluczy lub innych narzędzi, nie przeznaczonych do prawidłowego otwierania;

popełniono kradzież na drodze publicznej, na ulicy, na placu publicznym, na drodze wodnej albo na kolei żelaznej, w budynku pocztowym, lub na podwórzu doń należącym, albo na dworcu kolejowym, rzeczy, należącej do pakunków podróźnych, lub do innych przedmiotów przewoźki za pomocą odcięcia albo usunięcia umocowań lub zabezpieczeń albo za pomocą użycia fałszywych kluczy lub innych narzędzi, nie przeznaczonych do prawidłowego otwierania;

złodziej, lub którykolwiek z uczestników kradzieży, popełniając czyn, miał broń przy sobie;

popełniono kradzież w porze nocnej w zamieszkałym budynku, dokąd sprawca w celu kradzieży chyłkiem się zakradł lub gdzie się w tym celu ukrył, nawet wówczas, jeżeli w chwili kradzieży niema mieszkańców w budynku.

Kto będąc skazany prawomocnym wyrokiem za kradzież ciężką, kradzież w recydywie, rabunek, zawodowe albo z nawyku dokonywane paserstwo (Hehlerei) lub

wreszcie paserstwo w recydywie, podlega karze więzienia conajmniej trzymiesięcznego, jeśli posiada albo przechowuje względnie daje komu innemu przechowywać narzędzia złodziejskie.

Kto narzędzia złodziejskie bierze dla kogo innego w przechowanie albo komu innemu powierza chociaż wie, lub na podstawie okoliczności przyjąć musi, że przeznaczone są one do użycia przy popełnianiu czynów karalnych, podlega karze więzienia, o ile czyn sam nie jest w myśl innych przepisów zagrożony karą surowszą.

Kto dokonuje kradzieży przy użyciu przemocy wobec osoby lub groźby bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia, podlega karze ciężkiego więzienia za r o z b ó j (rabunek).

Kto świadomie udziela poparcia sprawcy lub uczestnikowi po popełnieniu przez nich przestępstwa, aby uchronić ich przed karą albo zapewnić im korzyści z przestępstwa, podlega karze grzywny lub więzienia za p o p e c z n i c t w o.

Winny poplecznictwa dla własnej korzyści ulega jako p r z e c h o w y w a c z (paser)

1. karze więzienia, jeżeli ten, któremu udzielono poplecznictwa dopuścił się kradzieży zwykłej lub przywłaszczenia,
2. karze ciężkiego więzienia do lat pięciu, jeśli ten, któremu udzielono poplecznictwa, dopuścił się kradzieży ciężkiej lub rozboju.

Kto dla własnej korzyści ukrywa, zakupuje, bierze w zastaw lub inaczej nabywa rzeczy, o których wie, lub z okoliczności musi wnosić, że je uzyskano z przestępstwa albo kto współdziała przy pozbyciu ich innym osobom, ulega jako p r z e c h o w y w a c z (paser) karze więzienia.

Kto utrzymuje stosunek cielesny chociaż wie, że jest chory wenerycznie. może być ukarany więzieniem.

Prawo niemieckie przewiduje również możliwość ukarania więzieniem tego, kto popełnił przestępstwo celne (przemyt — Schmuggel). — Karze podlega również paser przemycanego towaru.

Adresy prawników polskich:

a) strefa brytyjska:

mec. R. Błęński

Westhoven b. Köln, albo Hannover-Kleefeld,
Ringstr. 3 Dörriesplatz 2,
Tel. 5 02 45

b) strefa amerykańska:

mec. Dr. T. Zgaiński

München, Moosacher Str. 11/II,
Tel. 3 36 85

c) strefa francuska:

mec. Mikołajewski

Rastatt, Schloß

III POSTĘPOWANIE (PROCEDURA)

1. Postępowanie cywilne

O ile chodzi o postępowanie w sprawach cywilnych, to należy wiedzieć, że pozwy (skargi) winno kierować się bądź do sądu grodzkiego (powiatowego — Amtsgericht), bądź do sądu okręgowego (Landgericht).

Sądy grodzkie właściwe są dla sporów

- a) o roszczenia materialne, o ile wartość przedmiotu sporu nie przekracza kwoty 1000 DM,
- b) bez względu na wartość przedmiotu sporu
 - aa) dla spraw między wynajmującym a najemcą (lokatorem) lub podnajemcą (sublokatorem), dotyczących pomieszczeń mieszkalnych lub innych pomieszczeń, względnie dla spraw między lokatorem a sublokatorem dotyczących oddania, używania lub opróżnienia (Räumung), jak również dotyczących prawa zatrzymania rzeczy wprowadzonych przez lokatora lub sublokatora do wynajętych pomieszczeń,
 - bb) dla spraw między podróżnymi a gospodarzami i restauratorami, woźnicami itp. odnośnie należności za spożyte artykuły, za należności przewozowe, za zagubienie lub uszkodzenie bagażu itd.,
 - cc) dla spraw dotyczących ustawowych roszczeń o utrzymanie (alimenta), które wynikają ze stosunku małżeńskiego lub stosunku pokrewieństwa.

Przeciwko wyrokowi sądu grodzkiego przysługuje w zasadzie odwołanie do sądu okręgowego.

Odwołanie założyć należy w ciągu miesiąca po doręczeniu wyroku, najpóźniej jednak w ciągu pięciu miesięcy po jego ogłoszeniu.

W sprawach dotyczących roszczeń materialnych odwołanie jest dopuszczalne tylko wówczas, o ile wartość przedmiotu odwołania wynosi co najmniej 50 DM.

W postępowaniu przed sądem okręgowym musi zastępować stronę adwokat dopuszczony do danego sądu okręgowego, przyczym jest bez znaczenia czy zastąpionym jest powód czy pozwany.

Każde postępowanie sądowe jest związane z kosztami — przyczym ich wysokość zależy od wartości przedmiotu sporu. Jeśli więc skarży się ktoś o zwrot 1000 DM pożyczki, to wartość przedmiotu sporu wynosi 1000 DM i od tej kwoty oblicza się koszty sądowe i adwokackie.

O ile ktoś nie ma możliwości zapłacenia kosztów procesu, to może otrzymać p r a w o u b o g i c h. Celem otrzymania prawa ubogich należy udać się do zarządu gminnego (Gemeindebehörde), i prosić o wystawienie poświadczenia niezamożności (Armenschein). To poświadczenie można otrzymać tylko wówczas, o ile proszący o zaświadczenie nie ma możliwości zapłacenia kosztów procesu bez narażenia na uszczerbek koniecznego utrzymania rodziny. O tym, czy, mimo przedłożenia poświadczenia niezamożności, otrzyma się prawo ubogich, decyduje sąd. Sąd przyznaje prawo ubogich tylko wówczas, o ile proces rokuje widoki powodzenia.

Na zasadzie postanowień ustawy z 25. 4. 1951 obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny nie są zobowiązani do zapłacenia zgóry całych kosztów procesu, jak to ma miejsce o ile chodzi o pozostałych obcokrajowców. O ile napotka się tutaj na jakieś trudności, to trzeba wyraźnie sądowi względnie adwokatowi zwrócić uwagę na wspomnianą wyżej ustawę. —

O ile kogoś zasądzono na zapłacenie jakiejś sumy pieniężnej, to trzeba wiedzieć, iż wynagrodzenie — uposażenie (Arbeitslohn) podlega zajęciu tylko do pewnej granicy. Przy wynagrodzeniu otrzymywanym miesięcznie suma wolna od zajęcia wynosi 169.00 DM, przy wypłacie tygodniowej nie podlega zajęciu suma 39.00 DM, zaś przy wypłacie dniówki nie podlega zajęciu kwota 6.50 DM. O ile wynagrodzenie przekracza wspomniane, niepodlegające zajęciu sumy, to z nadwyżki również $\frac{1}{3}$ nie może być zajęte.

O ile daje się utrzymanie byłemu małżonkowi, jakiemuś krewnemu lub dziecku nieślubnemu, to niepodlegająca zajęciu część nadwyżki powiększa się na pierwszą osobę, którą się utrzymuje, o dalsze $\frac{2}{10}$, conajmniej jednak o 39.00 DM miesięcznie (9.40 DM tygodniowo, 1.60 DM dziennie), najwyżej jednak o 130.00 DM miesięcznie (31.20 DM tygodniowo, 5,20 DM dziennie). Na każdą dalszą osobę, którą się utrzymuje, podwyższa się niepodlegająca zajęciu część nadwyżki o dalszą $\frac{1}{10}$, conajmniej o 19.50 DM miesięcznie (4.70 DM tygodniowo, 0.80 DM dziennie), najwyżej jednak o 65.00 DM miesięcznie (15.60 DM tygodniowo, 2.60 DM dziennie). Te niepodlegające zajęciu części nadwyżki nie mogą jednakże przekraczać $\frac{9}{10}$ tej nadwyżki do kwoty 130.00 DM oraz $\frac{8}{10}$ dalszej nadwyżki.

O ile chodzi o zajęcie wynagrodzenia celem wyegzekwowania roszczeń o utrzymanie (alimenta), to obowiązują tu przepisy specjalne.

W wypadkach specjalnej biedy, może sąd na wniosek, w drodze wyjątku, pozostawić dłużnikowi pewną część pieniędzy z tej sumy, która w zasadzie podlegałaby zajęciu.

O ile dłużnik sądzi, że zajęto mu większą część uposażenia niż należałoby się według wyżej podanych stawek, to należy złożyć odpowiedni wniosek do sądu grodz-

kiego. O tym jak wniosek ten winien być ujęty najlepiej zasięgnąć informacji w sekretariacie sądu.

Jeśli chodzi o zajęcie uposażenia członków MSO/WS, to obowiązują tam specjalne przepisy (standing orders).

2. Postępowanie karne

Jeśli chodzi o postępowanie karne, to trzeba wiedzieć, że najpóźniej następnego dnia po przytrzymaniu (polizeitliche Festnahme), osoba zatrzymana musi być doprowadzona do sędziego śledczego, do którego należy decyzyja odnośnie dalszego trwania aresztu śledczego.

O ile przy przesłuchaniu przez policję nie współdziałała rzeczywiście dobry tłumacz narodowości obwinionego, to lepiej jest odmówić złożenia zeznań przed policją i złożyć je dopiero przed sędzią.

W każdym stadium postępowania ma się prawo do korzystania z pomocy adwokata. O aresztowaniu należy natychmiast zawiadomić komitet narodowy; to samo należy uczynić w wypadku otrzymania aktu oskarżenia.

Sąd jest zobowiązany, w wypadku wydania wyroku skazującego, pouczyć oskarżonego o tym jakie środki prawne przysługują przeciwko wyrokowi. Odwołanie (apelacja — Berufung) musi być złożone w ciągu tygodnia od chwili ogłoszenia wyroku. Składa się ją albo na piśmie albo do protokołu sądowego.

Rewizję (Revision) można założyć tylko przez adwokata. Oczywiście i w innych wypadkach wskazanym jest poradzić się uprzednio adwokata.

O ile kogoś prawomocnie skazano, to w pewnych wypadkach dopuszczalne jest wznowienie postępowania.

Wznowienie postępowania jest dopuszczalne w następujących wypadkach:

- a) o ile okaże się, że dokument, który na rozprawie głównej przedłożono jako dowód na niekorzyść oskarżonego, był podrobiony (fałszywy), lub przerebiony,
- b) o ile świadek lub rzeczoznawca, przy składaniu zeznania lub przy wydawaniu orzeczenia niekorzystnego dla oskarżonego, dopuścił się umyślnego lub nieumyślnego krzywoprzysięstwa lub też złożył nieprawdziwe zeznanie bez przysięgi,
- c) o ile przy wydawaniu wyroku współdziałał sędzia, przysięgły (Geschworener) lub ławnik (Schöffe), którzy dopuścili się przy tym, niezawinionego przez samego oskarżonego, naruszenia swego obowiązku urzędowego, skutkiem czego zapadł wyrok na niekorzyść oskarżonego i jeśli to naruszenie obowiązku urzędowego było tego rodzaju, że tenże sędzia, przysięgły lub ławnik może być skazany w drodze sądowego postępowania karnego na karę publiczną (öffentliche Strafe),
- d) o ile wyrok, który zapadł w postępowaniu cywilnym i na którym oparty był wyrok skazujący w postępowaniu karnym, następnie prawomocnie uchylono,
- e) o ile przedłoży się nowy materiał dowodowy wzgl. powoła się na nowe fakty, które same wzgl. w związku z poprzednio ofiarowanymi dowodami, mogłyby spowodować bądź uniewinnienie bądź też, z uwagi na zastosowanie łagodniejszej ustawy karnej, mogłyby spowodować łagodniejszy wymiar kary lub zasadniczo odmienną decyzję co do zastosowania środków zabezpieczających lub poprawczych.

3. Postępowanie przed sądami pracy

O ile sporów z dziedziny prawa pracy nie uda się załatwić polubownie wzgl. za pośrednictwem rady załogowej (Betriebsrat), to wówczas należy zwrócić się

do sądu pracy i temuż sądowi przedstawić swe bolączki w drodze skargi.

W. I. instancji właściwe są tu sądy pracy (Arbeitsgerichte), w II. instancji okregowe sądy pracy (Landesarbeitsgerichte). Do właściwości tych sądów należą spory cywilno-prawne między pracodawcami a pracownikami wynikające ze stosunku pracy lub wynagrodzenia, dalej spory dotyczące istnienia lub nieistnienia stosunku pracy lub umowy o naukę, spory wynikające z rokowań o zawarcie stosunku pracy lub umowy o naukę albo skutków tychże umów, a wreszcie spory wynikające z czynności niedozwolonych, o ile stoją one w związku ze stosunkiem pracy lub umowy o naukę.

Adresy biur National Catholic Welfare Conference-War Relief Services w Niemczech:

Kwatera Główna:

NCWC-WRS, Germany Headquarters

Frankfurt/Main

Sandweg 7, Tel. 4 24 25

Oddziały:

NCWC-WRS, Hannover-Kleefeld, Dörriesplatz 2,
Tel. 5 02 45

NCWC-WRS, Bremen, Camp Lesum, Tel. 7 55 48

NCWC-WRS, Münster, Grevener Str. 69, Tel. 2 32 47

Frankfurt/Main, Sandweg 7, Tel. 4 46 19

Freiburg i. Br., Werthmannshaus, Tel. 58 89

München, Auerfeldstr. 19, Tel. 4 35 57

Nürnberg, Valka Lage, Tel. 4 14 03

IV. OCHRONA PRZED NIESŁUSZNYM WYMÓ- WIENIEM PRACY I ZEZWOLENIE NA PRACĘ

Istnieje specjalna ustawa o ochronie przed zwolnieniem z pracy dla takich pracobiorców, którzy ukończyli dwudziesty rok życia i zatrudnieni byli dłużej niż sześć miesięcy w tym samym przedsiębiorstwie lub zakładzie.

O ile pracownik uważa zwolnienie go za niesłuszne, to może, w ciągu tygodnia od chwili otrzymania wypowiedzenia, złożyć sprzeciw do rady załogowej. O ile nie dojdzie tu do porozumienia, to musi on w ciągu trzech tygodni po otrzymaniu wypowiedzenia wytoczyć skargę przed sądem pracy.

Na specjalne podkreślenie zasługuje fakt, że obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny nie potrzebują specjalnego zezwolenia na pracę (Arbeits-erlaubnis). Inni obcokrajowcy muszą na zasadzie Rozporządzenia policyjnego o obcokrajowcach (Ausländerpolizeiordnung) takie zezwolenie posiadać. Właściwe starostwo (Kreisverwaltung) winno wystawić na wniosek obcokrajowca pozbawionego ojczyzny temuż odpowiednie zaświadczenie, że jest on obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny w rozumieniu ustawy z dnia 25. 4. 1951 r. — dla przedłożenia pracodawcy lub urzędowi pracy.

Również posiadany przez obcokrajowców pozbawionych ojczyzny dokument podróży czy wykaz jest wystarczającym dowodem.

Należy zwrócić uwagę na to, że we wszystkich wypadkach, a specjalnie o ile chodzi o spory dotyczące wyn-

grodzienia lub pracy, można się zawsze zwrócić o radę i pomoc do związków zawodowych. W obecnej chwili istnieje 16 związków zawodowych — w zależności od zawodu —, a więc np. związki zawodowe metalowców, pracowników drzewnych, tkaczy, górników, urzędników i pracowników służby publicznej, pracowników transportu i ruchu, pracowników ogrodniczych, pracowników rolnych i leśnych, kolejowców, pocztowców itd.

Bliższych wyjaśnień w tej mierze udzielają rady załogowe wzgl. znajdujące się w każdym większym mieście biura związków zawodowych.

V. OCHRONA MATEK PRACUJĄCYCH

Ustawa otacza specjalną opieką pracujące zawodowo matki (ustawa z 24. 1. 1952 r.). Postanawia ona, że kobiet brzemiennych nie wolno w pewnych wypadkach wogóle zatrudniać, w innych zaś tylko w ograniczonym zakresie. Zapewniona jest specjalna ochrona kobiet brzemiennych zwłaszcza o ile chodzi o bezprawne zwolnienie i wypowiedzenie pracy.

Ustawa ta zawiera dalej postanowienia odnośnie czasu pracy i wynagrodzenia za pracę.

Nadzór nad przestrzeganiem przepisów tej ustawy sprawuje urząd nadzoru pracy (Gewerbeaufsichtsamt), dlatego też, o ile w poszczególnym wypadku powstaną jakies wątpliwości, najlepiej zwrócić się do tegoż urzędu.

VI. OCHRONA DZIECI I MŁODOCIANYCH PRACUJĄCYCH

Praca dzieci poniżej lat czternastu jest zasadniczo wzbroniona. Wyjątki od tej zasady zawarte są w ustawie o ochronie młodzieży (Jugendschutzgesetz). Szczegółowych wyjaśnień w tej mierze udziela urząd nadzoru pracy (Gewerbeaufsichtsamt), który znajduje się przy każdym urzędzie gminnym.

Pracodawcy są obowiązani umożliwić małoletnim we wieku od czternastu do szesnastu lat korzystanie ze szkoły zawodowej i w tym celu zobowiązani są zwolnić ich od pracy w odpowiednich godzinach. Najlepszych informacji, o ile chodzi o prawa i obowiązki, udzieli również urząd nadzoru pracy (Gewerbeaufsichtsamt).

VII. UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE

Bardzo ważną jest znajomość zasad ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia na wypadek bezrobocia.

W razie konieczności, zapewnia państwo przez swoje instytucje specjalne, niezbędną pomoc również dla obcokrajowców pozbawionych ojczyzny. Ubezpieczenia społeczne polegają na przymusie ustawowym i obejmują dlatego wszystkie w ustawie wspomniane kategorie osób. Nawet o ile pracodawcy nie wypełnią ciążącego na nich obowiązku zameldowania, to i w tym wypadku istnieje ochrona ubezpieczenia. Jeśli chodzi o ubezpieczenie emerytalne, to ochrona ta istnieje tylko wówczas jeśli uiszczono składki. Ubezpieczenia społeczne obejmują swym zasięgiem zasadniczo osoby pracujące bez względu na ich przynależność państwową, płeć, rasę itd.

Jeśli chodzi o ubezpieczenia społeczne, to dzielą się one na :

1. Ubezpieczenie chorobowe

2. Ubezpieczenie emerytalne

a) robotników

b) pracowników umysłowych (Angestellte)

3. Ubezpieczenie od wypadków

4. Instytucje ubezpieczeniowe bractw górniczych (Knappschaften), które nie będą oddzielnie omawiane i odnośnie których należy zasięgać informacji w bractwach górniczych.

1. Ubezpieczenie chorobowe

a) Obowiązek ubezpieczenia

Robotnicy, czeladnicy, służba domowa, pomocnicy, uczniowie oraz marynarze podlegają obowiązkowi ubezpieczenia bez względu na wysokość zarobku. Pracownicy umysłowi podlegają obowiązkowi ubezpieczenia tylko wówczas, o ile ich stałe roczne wynagrodzenie nie przekracza kwoty 6.000.— DM rocznie. Również chałupnicy (Hausgewerbetreibende) podlegają obowiązkowi ubezpieczenia. Obowiązkowi ubezpieczenia podlegają również pewne, określone grupy wolnych zawodów, jak np, nauczyciele, wychowawcy, muzycy, artyści, akuszerki posiadające zezwolenie na wykonywanie zawodu w danej miejscowości — ale wszyscy zasadniczo tylko wówczas o ile ich roczny regularny zarobek nie przekracza kwoty 6.000.— DM.

Warunkiem powstania obowiązku ubezpieczenia jest, jeśli chodzi o niesamodzielnych (Unselbständige), za wyjątkiem uczni, by byli oni zatrudnieni jako pracownicy za wynagrodzeniem. Również zatrudnienie w zamian za wolne utrzymanie może powodować powstanie obowiązku ubezpieczenia.

Wolnymi od obowiązku ubezpieczenia są takie osoby, które wykonują pracę albo tylko dorywczo albo też gdy chodzi o prace drobne. Wolnym od obowiązku ubezpieczenia jest jeden z małżonków, o ile drugi małżonek jest już zatrudniony.

Ubezpieczenie chorobowe obejmuje również w ramach specjalnej instytucji wszystkich pobierających renty inwalidzkie robotników, pracowników umysłowych lub górnicze. O ile ktoś, jako pobierający rentę, jest zatrudniony i uprawniony jest nadal do pobierania renty inwalidzkiej lub renty wdowiej z ubezpieczenia emerytalnego robotników, emerytury lub renty jako wdowiec z

ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych, pełnej renty górniczej, renty wdowiej z ubezpieczenia inwalidzkiego lub emerytalnego pracowników umysłowych albo też pełnej renty górniczej (o ile wdowa przekroczyła 65 rok życia) — podlega on obowiązkowi ubezpieczenia z tym, że zwolniony jest on od obowiązku płacenia przypadającej na niego części składek.

Bezrobotny jest ubezpieczony przez urząd pracy (Arbeitsamt) tak długo, jak długo pobiera on zasiłek dla bezrobotnych (Arbeitslosenunterstützung) albo zapomogę dla bezrobotnych (Arbeitslosenfürsorgeunterstützung). Właściwą do dokonania tego ubezpieczenia jest kasa chorych (Ortskrankenkasse) danego okręgu w którym pobiera się zasiłki lub zapomogi.

Szczegółowych informacji odnośnie obowiązku ubezpieczenia pracowników udzielają właściwe kasy chorych (gesetzliche Krankenkassen) albo urzędy ubezpieczeń (Versicherungsämter).

b) Dalsze ubezpieczenie (Weiterversicherung)

Po zakończeniu obowiązkowego ubezpieczenia można się w ciągu 3 tygodni dalej dobrowolnie ubezpieczyć. Warunkiem jest, aby dana osoba w poprzednich 12 miesiącach conajmniej przez 26 tygodni albo przez ostatnie 6 tygodni podlegała obowiązkowi ubezpieczenia.

Również pozostały przy życiu lub rozwiedziony małżonek (ka) osoby, podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia lub też dobrowolnie ubezpieczonej, jest uprawniony (a) do kontynuowania ubezpieczenia.

Wniosek o dalsze ubezpieczenia (kontynuowanie ubezpieczenia) winien być złożony w ciągu 3 tygodni po ukończeniu ubezpieczenia obowiązkowego. Kto jednakże nie złoży wniosku o kontynuowanie ubezpieczenia w

ciągu pierwszego tygodnia, ten nie ma żadnego prawa do zapomogi chorobowej, o ile choroba nastąpiła w drugim lub trzecim tygodniu.

Ubezpieczenie dobrowolne gaśnie, o ile się nie opłaciło dwa razy po sobie następujących składek w dniach oznaczonych przez daną kasę i o ile od pierwszego z tych dni minęły conajmniej cztery tygodnie.

c) Ubezpieczenie dobrowolne

Każdy może dobrowolnie ubezpieczyć się na wypadek choroby, jeśli jego zarobek roczny nie przekracza kwoty 6.000.— DM i o ile:

- aa) jako robotnik lub pracownik umysłowy nie podlega ubezpieczeniu obowiązkowemu,
- bb) jako członek rodziny pracodawcy pracuje w przedsiębiorstwie bez formalnego stosunku pracy i bez wynagrodzenia,
- cc) jako rzemieślnik lub przedsiębiorca nie zatrudnia w swym warsztacie lub zakładzie żadnej osoby podlegającej ubezpieczeniu obowiązkowemu lub najwyżej dwie takie osoby.

d) Początek członkostwa

Członkostwo osób, podlegających obowiązkowi ubezpieczenia, rozpoczyna się z chwilą zatrudnienia, członkostwo osób uprawnionych do ubezpieczenia rozpoczyna się z chwilą przystąpienia do kasy (chorych), członkostwo wreszcie osób zatrudnionych dorywczo z chwilą wpisania na specjalną listę członków.

e) Koniec członkostwa

Członkostwo obowiązkowe gaśnie

- aa) z chwilą ukończenia zatrudnienia,

bb) z upływem miesiąca, w którym przekroczono granicę dopuszczalnego rocznego wynagrodzenia (Jahresarbeitsverdienstgrenze),

cc) z chwilą prześcia do innej kasy.

Niezdolni do pracy pozostają członkami tak długo, jak długo kasa zobowiązana jest wypłacać im zasiłek chorobowy albo zapewnia im zasiłek chorobowy wzgl. opiekę szpitalną.

f) Składki

Składki ubezpieczenia chorobowego opłacają po połowie ubezpieczony i pracodawca. Dla pobierających renty z ubezpieczenia emerytalnego robotników i pracowników umysłowych opłacają składki do kas chorych zakłady ubezpieczeń. Pracownicy samodzielni, podlegający obowiązkowi ubezpieczenia, oraz dobrowolnie ubezpieczeni muszą składki opłacać sami.

g) Świadczenia kasy chorych

Kasa chorych zapewnia:

- (1) Zasiłek chorobowy
- (2) zasiłek połogowy
- (3) pośmiertne.

Należy odróżniać między świadczeniami obowiązkowymi, jakie przysługują w każdym wypadku i świadczeniami dodatkowymi, zapewnianymi przez poszczególne kasy — tych ostatnich nie omawia się w niniejszej książeczce. W zasadzie prawo do świadczeń istnieje tylko wówczas, gdy przypadek ubezpieczeniowy (Versicherungsfall) nastąpi w czasie trwania ubezpieczenia.

Do (1)

Świadczeniem zasadniczym na wypadek choroby jest pomoc chorobowa. Składa się na nią opieka lekarska,

dostarczenie lekarstw, okularów, pasów rupturowych i innych drobniejszych środków leczniczych. Na droższe lekarstwa i środki pomocnicze udziela się dodatków pieniężnych. Przy kupnie lekarstw, środków leczniczych i wzmacniających musi ubezpieczony zapłacić za koszty recepty 0.50 DM. Świadczenia zależą od wytycznych, jakie poszczególne kasy ustanowiły.

O ile ubezpieczony w czasie pobierania pomocy chorobowej wystąpił z ubezpieczenia, to pomoc chorobowa ustaje najpóźniej w 26 tygodni po wystąpieniu.

Wypłata zasiłku chorobowego (Krankengeld) w wysokości połowy zasadniczego uposażenia (Grundlohn) rozpoczyna się czwartego dnia niezdolności do pracy i trwa przez 26 tygodni. O ile ubezpieczony pobierał przez 26 tygodni zasiłek i opinia zaufanego lekarza kasy jest tego rodzaju, że wkrótce ubezpieczony będzie znów zdolny do pracy, to kasa chorych może zapewnić wypłatę zasiłku aż do chwili odzyskania przez ubezpieczonego zdolności do pracy.

Roszczenie o zasiłek spoczywa, o ile ubezpieczony w czasie swej choroby pobiera wynagrodzenie (zależy też w jakiej wysokości) albo też, o ile w ciągu trzech dni po zachorowaniu nie zawiadomił o tym kasy chorych — w tym ostatnim wypadku tak długo, dopóki nie nastąpi zameldowanie o zachorowaniu.

Do zawiadomienia kasy chorych o chorobie jest zobowiązany sam ubezpieczony. Ponośi on ryzyko związane ze spóźnionym zawiadomieniem nawet wówczas, o ile inna osoba np. pracodawca lub lekarz oświadczyli, że zgłoszenie przekażą dalej.

Zamiast wypłaty zasiłku i zapewnienia opieki lekarskiej ma kasa chorych prawo zapewnić opiekę szpitalną w tym samym zakresie i pod tymi samymi warunkami co zasiłek chorobowy. Członkowie rodziny ubezpieczonego,

którzy byli całkowicie lub przeważnie na jego utrzymaniu, otrzymują zasiłek rodzinny (Hausgeld), który jednakże nie może przewyższać zasiłku chorobowego (Krankengeld). Ubezpieczeni, którzy nie mają prawa do zasiłku rodzinnego otrzymują kieszonkowe (Taschengeld).

A d (2)

Matki, które w ciągu ostatnich dwu lat przed położeniem conajmniej przez 10 miesięcy były ubezpieczone, o ile z tych 10 miesięcy conajmniej 6 miesięcy przypada na ostatni rok, mają prawo do pomocy połogowej.

Pomoc połogowa (Wochenhilfe) obejmuje:

- aa) akuszerkę (położną), lekarstwa i drobniejsze środki lecznicze, oraz pomoc lekarską i zabiegi lecznicze,
- bb) jednorazowy dodatek do normalnych kosztów położu w kwocie 10.— DM, a o ile nie dojdzie do rozwiązania 10.— DM do kosztów leczenia w wypadku zaburzeń w ciąży,
- cc) zasiłek połogowy w wysokości zasiłku chorobowego, jednakże conajmniej 0.50 DM dziennie przez 4 tygodnie przed rozwiązaniem i 6 tygodni po rozwiązaniu,
- dd) zasiłek dla karmiących matek w wysokości połowy zasiłku połogowego, conajmniej jednak 0.50 DM dziennie, przez 26 tygodni po położu.

Jeśli chodzi o opiekę nad matką, to szczegółowo postanowienia znajdują się w ustawie związkowej o ochronie matek (Mutterschutzgesetz).

A d (3)

Pośmiertne, wypłacane w razie śmierci ubezpieczonego, wynosi zasadniczo 30krotną płacy podstawowej (Grundlohn), conajmniej jednak 50.— DM.

Na wniosek przyznaje się następujące świadczenia dla członków rodziny:

- (1) pomoc chorobowa dla rodziny (Familienhilfe),
- (2) pomoc położowa dla rodziny (Familienwochenhilfe),
- (3) pośmiertne rodzinne (Familiensterbegeld).

A d (1):

Dla małżonka i dzieci, które ubezpieczony zobowiązany jest utrzymywać, o ile te osoby nie posiadają same gdzieindziej ustawowego prawa do pomocy chorobowej, otrzymuje ubezpieczony opiekę lekarską, dodatek na lekarstwa i drobne środki lecznicze jak dla normalnie ubezpieczonych. Ponadto może być przyznany pobyt w szpitalu wzgl. dodatek na koszt leczenia szpitalnego.

A d (2)

Uprawnionymi do otrzymywania tej pomocy są żony i te córki, pasierbice i wychowanki, które żyją we wspólnym gospodarstwie domowym z ubezpieczonymi. Świadczenia te są takie same jak przy pomocy położowej, jednakże zasiłek położowy wynosi tylko 0.50 DM dziennie a zasiłek dla karmiących wynosi 0.25 DM dziennie.

A d (3)

Pośmiertne w wypadku śmierci małżonka, dziecka lub innego członka rodziny, który żył we wspólnocie domowej z ubezpieczonym i przez tego ostaniego był w przeważnej mierze utrzymywany, wynosi połowę pośmiertnego, przysługującego w razie śmierci ubezpieczonego, conajmniej jednakże 50.— DM.

h) Postępowanie w wypadku korzystania z pomocy lekarskiej

Pomoc lekarska zapewniona jest przez dopuszczonych do kas chorych lekarzy, lekarzy-dentystów i techników dentystycznych (Dentisten). Kasa chorych nie przejmuje kosztów lekarskich i kosztów recept wystawionych przez lekarzy niekasowych chyba, że chodzi o wypadek nagły.

Lekarzowi należy przedłożyć przekaz kasy chorych, wystawiony przez pracodawcę lub kasę chorych. W wypadkach nagłych należy przekazać lekarzowi najpóźniej w ciągu trzech dni. O ile to nie nastąpi, ma lekarz prawo traktować ubezpieczonego jako pacjenta prywatnego i żądać zapłaty od niego za dokonane zabiegi. Ubezpieczony ma prawo swobodnego wyboru między lekarzami kasowymi. Zmiana lekarza w czasie leczenia jest dopuszczalna jedynie za zezwoleniem kasy chorych, chyba, że lekarz przekaże sam pacjenta do innego lekarza.

i) Dostarczanie leków, środków leczniczych, środków pomocniczych i protez (sztuczne zęby)

Leczenie przepisane przez lekarza kasowego pobierać można we wszystkich koncesjonowanych aptekach, zaś przepisane inne środki lecznicze i pomocnicze u dostawców kas chorych.

Na okulary, pasy przepuklinowe (rupturowe), masaże i inne środki lecznicze i pomocnicze trzeba uzyskać uprzednio zgodę kasy chorych. Celem uzyskania środków ortopedycznych oraz protez (sztucznych zębów) trzeba złożyć wniosek o przyznanie dodatku na koszt; do wniosku winien być dołączony kosztorys.

k) Leczenie szpitalne

Leczenie szpitalne wymaga zasadniczo uprzedniej zgody kasy chorych. W wypadkach nagłych zgodę tą można uzyskać w terminie późniejszym, ale trzeba jej zażądać natychmiast jak tylko można.

2. Ubezpieczenie emerytalne (Rentenversicherung)

a) Wiadomości ogólne

Ubezpieczenie emerytalne robotników (Invalidenversicherung) i ubezpieczenie emerytalne pracowników umysłowych

wych (Angestelltenversicherung) ma na celu zapewnienie ubezpieczonym i pozostałym członkom ich rodzin opieki na starość i w wypadku inwalidztwa oraz niezdolności do pracy zawodowej. Opieka ta jest zapewniona przez renty i dodatkowe ubezpieczenie chorobowe w czasie pobierania renty.

Prawo do renty miesięcznej i dodatkowe ubezpieczenie chorobowe chroni ubezpieczonego przed nędzą do końca jego życia, tak samo pozostałą po nim wdowę, aż do jej śmierci wzgl. ponownego zamążpójścia, oraz jego dzieci do ukończenia przez nich 18 roku życia. Przez dodatkowe dobrowolne wyższe ubezpieczenie, tak w ramach ubezpieczenia emerytalnego robotników jak i ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych, ma każdy ubezpieczony możliwość podwyższenia swej renty.

Bezpłatnych informacji w sprawach dotyczących ubezpieczenia emerytalnego udzielają krajowe zakłady ubezpieczeń (Landesversicherungsanstalt) oraz urzędy ubezpieczeń (Versicherungsamt).

b) Obowiązek ubezpieczenia

Robotnicy należą do ubezpieczenia emerytalnego robotników (żółta karta kwitowa). Pracownicy umysłowi, których dochód roczny nie przekracza 9000.— DM, należą do ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych (zielona karta ubezpieczeniowa). Samodzielni rzemieślnicy, posiadający kartę rzemieślniczą (wpisani do Handwerksrolle), należą do ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych, o ile nie zostali przez zawarcie umowy o ubezpieczeniu na życie (Lebensversicherungsvertrag) zwolnieni od ubezpieczenia obowiązkowego. Robotnicy i pracownicy umysłowi zatrudnieni w górnictwie należą do ubezpieczenia górniczego (Knappschaftversicherung).

c) Dalsze ubezpieczenie

Jeśli robotnik, pracownik umysłowy lub górnik, straci pracę, a był on ubezpieczony, ma on prawo do dalszego dobrowolnego ubezpieczenia. Prawo to przysługuje temu, kto uiszczał składki conajmniej przez 26 tygodni wzgl. przez 6 miesięcy.

d) Warunki od których zależą świadczenia

aa) Niezbędny okres czasu

Warunkiem otrzymywania świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego jest uiszczenie odpowiedniej ilości składek (Wartezeit). Okres ten wynosi przy inwalidztwie (niezdolności do wykonywania zawodu) conajmniej 60 miesięcy składowych (260 tygodni składowych). W razie nieszczęśliwego wypadku przy pracy i w czasie służby wojennej (Kriegsdienst) powstaje prawo do świadczeń niezależnie od tego czy wymagany okres czasu istnieje. W tych wypadkach wystarcza uiszczenie tylko jednej składki. Okres czasu potrzebny do uzyskania renty starczej (Altersinvalidenrente — Altersruhegeld) wynosi 180 miesięcy składowych (780 tygodni składowych).

Do tego okresu czasu zalicza się, mimo że nie uiszczono żadnej składki tzw. „okresy zastępcze“ (Ersatzzeiten). Należą do nich: okres służby wojskowej i służby pracy, dalej okres przebywania w niewoli i okres internowania, jeśli uprzednio uiszczono conajmniej jedną składkę i przez to zabezpieczono sobie prawo do tych świadczeń (Anwartschaft). Zakład ubezpieczeń ma prawo skrócenia poszczególnym ubezpieczonym wymaganego okresu i to po uprzednim badaniu lekarskim i po wpłaceniu odpowiedniej sumy.

bb) Zabezpieczenie prawa do świadczeń (Anwartschaft).

Aby nie stracić prawa do późniejszych świadczeń każdy ubezpieczony musi w każdym roku kalendarzowym opłacić conajmniej sześć składek miesięcznych (26 tygodni składekowych). Ubezpieczeni wyjątkowo zatrzymali prawo do tych świadczeń na zasadzie tego, że uiszcili składki do 31 grudnia 1948 r. mimo, że nie uiszczali w każdym roku kalendarzowym conajmniej 6 składek miesięcznych (26 tygodni) i to z mocy samego prawa pod tym warunkiem, że przypadek ubezpieczeniowy (Versicherungsfall) nie nastąpił przed 1 stycznia 1949 r.

Jako tzw. okresy zastępcze, powodujące utrzymanie prawa do późniejszych świadczeń (Anwartschaft) uważa się (poza okresami zastępczymi dla okresu wyczekiwania) również okresy w czasie których ubezpieczony

(1) był okresowo niezdolny do pracy z powodu choroby, ciąży, okresu karmienia albo czasu rekonwalescencji i potrafi wykazać, że nie był w tym czasie zdolny do wykonywania swej pracy zawodowej, albo

(2) jako bezrobotny

a) pobierał wynikające z ubezpieczenia zasiłki dla bezrobotnych (Arbeitslosenunterstützung), zapomogi dla bezrobotnych (Arbeitslosenfürsorgeunterstützung) albo zasiłki opieki społecznej (Wohlfahrt), względnie

b) zapomogi rodzinne (Familienunterstützung),

o ile w tymże czasie stosunek pracy nie trwał dalej i z tego powodu nie istniał obowiązek uiszczania składek.

Składki ubezpieczenia emerytalnego robotników, ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych oraz z ubezpieczenia górniczego zlicza się przy obliczaniu czasokresu do prawa o świadczenie (Anwartschaft) razem, pod warunkiem, że nie dotyczą one tego samego okresu czasu.

Wyjątkowo uważa się, że prawo do świadczeń zostało utrzymane, jeśli w wypadku inwalidztwa (niezdolności do pracy w zawodzie), śmierci lub ukończenia 65 roku życia albo w wypadku renty starczej ubezpieczony opłacił składki ubezpieczeniowe za połowę okresu czasu, licząc od chwili wstąpienia do ubezpieczenia (tzw. półpokrycie — Halbdeckung).

e) Dowody ubezpieczenia

Począwszy od 1 sierpnia 1942 r. poświadczą uiszczenie składek przez przymusowo ubezpieczonych (za wyjątkiem rzemieślników) sam pracodawca na karcie kwitowej (Quittungskarte). Korzystający z dalszego ubezpieczenia (Weiterversicherte), następnie samodzielni, dobrowolnie ubezpieczeni, rzemieślnicy itd. uiszczają składki przez wklejanie znaczków.

Karty kwitowe ubezpieczenia emerytalnego robotników i karty kwitowe ubezpieczenia emerytalnego pracowników umysłowych wydają i wymieniają właściwe urzędy ubezpieczeń, zarządy gminne, kasy chorych itd. Znaczki zakupuje się w urzędach pocztowych.

Poświadczenia zliczenia uiszczonych składek (Aufrechnungsbescheinigungen), wszelkie dowody na tak zwane okresy zastępcze (choroba, bezrobocie, służba wojenna, niewola itd.) oraz ewentualną korespondencję z zakładami ubezpieczeń w sprawie ubezpieczenia emerytalnego, należy troskliwie przechowywać. Są one najlepszym środkiem przyspieszającym przeprowadzenie późniejszego postępowania dla otrzymania renty.

f) Świadczenia

Ubezpieczenie emerytalne zapewnia — ale tylko na wniosek — wszystkim ubezpieczonym — mężczyznom jak i kobietom — z chwili ukończenia 65 roku życia — bez względu na zdolność do pracy zarobkowej i bez względu

na to czy zarobkowo pracują — rentę starczą względnie emeryturę z powodu niezdolności do wykonywania zawodu — w wypadku zmniejszenia się zdolności zarobkowej albo do pracy o 50% (na ogólnym rynku pracy wzgl. w zawodzie lub grupie zawodowej).

W wypadku śmierci ubezpieczonego przyznaje się na wniosek renty rodzinne.

W razie śmierci małżonka przysługuje wdowie renta wdowia i to bez względu na wiek, możliwość zarobku czy rzeczywisty zarobek (o ile chodzi o ubezpieczenie emerytalne robotników, to istnieją specjalne warunki odnośnie wypadków śmierci przed 1 czerwca 1949 r.). W wypadku zamążpójścia wdowy po 31. maja 1949 r. wypłaca się teje wdowie odprawę wdowią.

Niezdolny do zarobkowania i znajdujący się w potrzebie wdowiec może otrzymać w razie śmierci swej ubezpieczonej żony, pod pewnymi warunkami, rentę wdowców.

Dzieci otrzymują po śmierci ubezpieczonego ojca lub ubezpieczonej matki, aż do chwili ukończenia przez nich 18 roku życia, rentę sierocą. W razie śmierci ubezpieczonej matki otrzymują pozostałe po niej sieroty, o ile są one równocześnie dziećmi pozostałego przy życiu męża, rentę sierocą tylko pod pewnymi warunkami.

W wypadku grożącego inwalidztwa (niezdolności do wykonywania zawodu) oraz celem usunięcia inwalidztwa (niezdolności do wykonywania zawodu) może być przyznane ubezpieczonym, a częściowo i członkom ich rodzin, prawo do kuracyj. W tym celu stoją do dyspozycji zakłady ubezpieczeń setki sanatoriów, domów uzdrowiskowych itd. na terenie całej Republiki Związkowej. Liczą one ponad 25 000 łóżek. Na wielką skalę zakrojona jest akcja zwalczania chorób zaraźliwych

zwłaszcza gruźlicy. Przyznaje się dodatki przy protezach (sztucznych zębach i członkach) i środkach leczniczych. Poprzez ubezpieczenie chorobowe osób pobierających renty i emerytury zapewnia się im i ich rodzinom podczas pobierania renty normalne ustawowe świadczenia z ubezpieczenia chorobowego, z wyjątkiem świadczeń pieniężnych (zasiłek chorobowy, zasiłek rodzinny, kieszonkowe).

Wysokość renty zależy od wysokości uiszczonych składek. Wynosi ona conajmniej 50.— DM dla ubezpieczonego, 40.— DM dla wdowy i 30.— DM dla jednej siostry.

3. Ubezpieczenie od wypadków

a) Pojęcia ogólne

Ubezpieczenie od wypadków jest ustawowym ubezpieczeniem wszystkich zatrudnionych w rzemiośle, handlu, przemyśle i rolnictwie — obejmującym ubezpieczenie od wypadków i od chorób zawodowych.

Zakładami, które stwierdzają nieszczęśliwe wypadki i które zapewniają świadczenia, są z a w o d o w e z j e d n o c z e n i a p r a c o d a w c ó w (Berufsgenossenschaften). Środki pieniężne na opłacanie świadczeń z ubezpieczenia od wypadków pochodzą wyłącznie od pracodawców. Opłacanie składek przez pracodawców powoduje zwolnienie ich od odpowiedzialności cywilno-prawnej za nieumyślnie spowodowane uszkodzenie ciała ubezpieczonego w odniesieniu do samego ubezpieczonego i jego członków rodziny.

Pracodawca winien każdy nieszczęśliwy wypadek, spowodowany przy pracy, skutkiem którego ubezpieczony pracownik został zabity lub też stał się zupełnie lub częściowo niezdolnym do pracy na okres powyżej trzech dni, zgłosić na przepisowym formularzu (można je otrzy-

mać w urzędzie gminnym) do zawodowego zjednoczenia pracodawców (Berufsgenossenschaft). Zgłoszenie musi nastąpić na piśmie natychmiast, a najpóźniej w ciągu trzech dni od chwili dowiedzenia się o wypadku. Z drugiej strony sam ubezpieczony winien zgłosić swój wypadek możliwie natychmiast przedsiębiorcy (Betriebsunternehmer), a to aby uchronić się od ewentualnej szkody.

Przedewszystkiem jednakże sam ubezpieczony, o ile sądzi, że natychmiast albo w przyszłości przysługuje mu lub przysługiwać mu będzie roszczenie o odszkodowanie wobec zjednoczenia zawodowego pracodawców, albo też o ile zamierza zgłosić w stosunku do tego zjednoczenia roszczenie o odszkodowanie, — winien swe roszczenie zgłosić możliwie wcześnie, najpóźniej zaś w ciągu dwu lat od wypadku. Zgłoszenie to winno być dokonane wobec zjednoczenia zawodowego pracodawców lub też w urzędzie ubezpieczeń i stanowi ono dowód, że ubezpieczony domaga się od zjednoczenia zawodowego pracodawców odszkodowania. Nie należy mylić zgłoszenia roszczenia z doniesieniem o wypadku (Unfallanzeige); doniesienie o wypadku nie zabezpiecza roszczenia, obojętnie czy złożył je pracodawca czy też sam poszkodowany.

O ile po zgłoszeniu roszczenia poszkodowany przez pewien czas nie otrzymał żadnego zawiadomienia ze strony zjednoczenia zawodowego pracodawców, wówczas wskazanym jest zasięgnąć w zjednoczeniu zawodowym pracodawców informacji ustnie lub też na piśmie.

O ile poszkodowany zaniedbał zgłoszenia swych roszczeń w ciągu dwuletniego czasokresu, to po jego upływie może zgłosić swe roszczenia tylko wówczas, jeśli wystąpiły nowe skutki wypadku lub poprzednie skutki znacznie się pogorszyły, albo też poszkodowany z przyczyn poza nim leżących nie mógł swych roszczeń zgłosić w przepisany czas. W tych wszystkich wypadkach należy

zgłosić roszczenie najpóźniej w ciągu trzech miesięcy od chwili wystąpienia nowych objawów lub znacznego pogorszenia się stanu zdrowia, albo wreszcie od chwili ustania przeszkody, która zgłoszenie uniemożliwiła.

b) Osoby podlegające ubezpieczeniu

Ubezpieczeni od wypadków są w szczególności:

- aa) wszyscy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę, służbę lub naukę,
- bb) wszyscy zatrudnieni w służbie zdrowia lub dobroczynności,
- cc) osoby, które nie będąc z mocy prawa do tego zobowiązane, podjęły się ratowania życia, osoby, które w razie nieszczęśliwych wypadków, w razie ogólnego niebezpieczeństwa lub ogólnej potrzeby, udzielają pomocy, dalej krwiodawcy, udzielający pomocy przedstawicielowi władzy państwowej o ile zostaną urzędowo przez niego wezwane do udzielenia pomocy, ścigający osobę podejrzaną o popełnienie przestępstwa lub współdziałający przy ujęciu takiej osoby, broniący napadniętego,
- dd) artyści, o ile pracują na kontrakcie,
- ee) rękodzielnicy i chałupnicy,
- ff) w ubezpieczeniu od wypadków w rolnictwie również pracodawcy i ich małżonkowie,
- gg) osoby zatrudnione w takim charakterze jak osoby wymienione w poprzednich punktach i to nawet wówczas, o ile praca ich ma charakter dorywczy,
- hh) uczniowie podczas szkolenia zawodowego i uczący bezpłatnie ze względu na to szkolenie w wyżej podanych zawodach.

Przedsiębiorcy mogą podlegać obowiązkowi ubezpieczenia. Dotyczyć to może również ich małżonków i zależy to od statutu zjednoczenia zawodowego pracodawców.

c) Wypadek przy pracy

Przypadkiem ubezpieczeniowym (Versicherungsfall), tzn. zdarzeniem z którym ustawa łączy świadczenia ubezpieczeniowe ubezpieczenia od wypadków, jest wypadek przy pracy (Arbeitsunfall). Wypadkiem przy pracy w rozumieniu ustawy jest nagle zdarzenie, które nastąpiło w ciągu jednego okresu pracy i spowodowało szkodliwe dla zdrowia skutki, będące w związku przyczynowym z działalnością która jest przedmiotem ubezpieczenia. Od wypadku przy pracy należy odróżnić chorobę zawodową. Różnica polega na tym, że przy chorobie zawodowej szkodliwe zdarzenie rozciąga się na czas dłuższy niż jeden okres pracy (szychta = Arbeitsschicht). Wbrew mniemaniu wielu ubezpieczonych, nie wszystkie choroby wzgl. uszkodzenia zawodowe powodują powstanie obowiązku odszkodowania; powstanie tego obowiązku powodują tylko te, które ustawa wyraźnie jako takie określa.

Jeśli wypadek, który miał miejsce w przedsiębiorstwie, gdzie poszkodowany pracował, albo który stoi w związku z wykonywaną przez niego pracą, nie spowodował żadnych szkód na zdrowiu a choroba sama wystąpiła z innych powodów (np. jeśli poszkodowany miał skłonność do choroby) i tylko przypadkowo objawy jej wystąpiły w związku z wykonywaną przez poszkodowanego pracą zawodową, wówczas niema mowy o takim wypadku przy pracy któryby powodował obowiązek odszkodowania. Dlatego też przepukliny (ruptury), szkody spowodowane zwapnieniem naczyń krwionośnych itp. zasadniczo nie powodują powstania obowiązku odszkodowania. Jedynie w tym wypadku jeśli cierpienie, wywołane przyczynami leżącymi u poszkodowanego, znacznie się zwiększyły, powstaje obowiązek odszkodowania, ale tylko w granicach i na czas pogorszenia.

Jeśli uszkodzenie nastąpiło podczas godzin pracy zakładu i w zakładzie pracy, jednakże w wyniku wykonywania

jakiejs pracy prywatnej, to odszkodowanie się nie należy.

Obowiązek odszkodowania powodują również, poza wyżej wymienionymi, takie wypadki, które stoją w związku przyczynowym z wykonywaniem działalności, będącej przedmiotem ubezpieczenia, lub nastąpiły w drodze do pracy albo z miejsca pracy lub miejsca wykształcenia, albo też nastąpiły przy przechowywaniu, przewozie, pielęgnowaniu lub odnawianiu narzędzi pracy.

Wypadki spowodowane umyślnie nie dają żadnego prawa do świadczeń ubezpieczeniowych.

W razie wypadków, które nastąpiły przy popełnianiu zbrodni ustalonej przewodem sądowym albo umyślnie popełnionego występku, można odmówić świadczeń ubezpieczeniowych całkowicie lub częściowo.

d) Świadczenia

Zawodowe zjednoczenie pracodawców jako ubezpieczający przyznaje następujące świadczenia w razie uszkodzenia cielesnego:

- aa) leczenie
- bb) troskę o sprawność zawodową (Berufsfürsorge)
- cc) rentę lub zasiłek chorobowy, zasiłek dzienny (Tagegeld) oraz zasiłek rodzinny (Familiengeld) na okres niezdolności do pracy,
- dd) pośmiertne i rentę dla rodziny (Hinterbliebenenrente)
- ee) odprawę.

Do aa):

Na leczenie składają się: opieka i zabiegi lekarskie, dostarczenie lekarstw i innych środków leczniczych,

dostarczenie protez (sztucznych członków), środków ortopedycznych i innych, których celem jest ułatwienie przewyciężenia skutków wypadku, wreszcie w niektórych wypadkach zapewnienie opieki specjalnej.

Do bb):

Troska o sprawność zawodową polega na dopomaganiu w osiągnięciu pełnej sprawności zawodowej, lub też, o ile poszkodowany skutkiem wypadku posiada znacznie ograniczoną zdolność zawodową, przeszkolenie go w innym zawodzie lub też dopomożenie mu w znalezieniu pracy.

Do cc):

Renta i inne świadczenia pieniężne. Wysokość renty inwalidzkiej ustala się na podstawie zarobku rocznego, jaki poszkodowany pobierał w ostatnich latach przed wypadkiem, wzgl., o ile to jest dla poszkodowanego korzystniejszym, na podstawie 300krotnego przeciętnego wynagrodzenia za pełny dzień pracy- najwyżej jednak 7.200 DM.

W ubezpieczeniu od wypadków w rolnictwie obowiązują jako postawa obliczeniowa przeciętne zarobki roczne, ustalane co 4 lata tak dla pracobiorców jak i pracodawców. Pracodawcy mogą ubezpieczyć się dodatkowo- celem uzyskania wyższej renty.

O ile poszkodowany był w czasie wypadku uczniem (szkolenie zawodowe i ogólne), to począwszy od chwili, w której rozpoczęta nauka byłaby ukończona, przyjmuje się jako zarobek roczny wynagrodzenie jakie otrzymują osoby o takim samym wykszoleniu; nie uwzględnia się w danym wypadku takich podwyżek wynagrodzenia, jakie normalnie przyznawane są z chwilą osiągnięcia pewnego wieku lub lat pracy zawodowej i któreby przysługiwały poszkodowanemu prawdopodobnie dopiero z chwilą osiągnięcia przez niego trzydziestego roku życia.

To samo ma miejsce w tym wypadku, o ile poszkodowany w chwili wypadku nie miał jeszcze ukończonych 21 lat życia a chodzi o rentę inwalidzką na okres po ukończeniu przez niego 21 roku życia — o ile oczywiście to jest dla poszkodowanego korzystniejsze.

O przyznaniu renty decydują następujące momenty: Poszkodowany pracownik, u którego niezdolność do pracy trwa krócej niż 13 tygodni, nie otrzymuje żadnej renty; przez okres niezdolności do pracy otrzymuje on tylko zasiłek chorobowy wypadkowy (Unfallkrankengeld), o ile nie pobiera już zasiłku chorobowego z ubezpieczenia chorobowego wzgl. nie pobiera swego normalnego uposażenia.

O ile skutkiem wypadku nastąpiła utrata zdolności do pracy conajmniej o 20 % i utrata ta trwa przez okres czasu dłuższy niż 13 tygodni, otrzymuje poszkodowany, o ile był również ubezpieczony na wypadek choroby, rentę wypadkową od chwili gdy przestał otrzymywać zasiłek chorobowy z ubezpieczenia na wypadek choroby; o ile poszkodowany nie był ubezpieczony na wypadek choroby, otrzymuje on rentę wypadkową począwszy od dnia wypadku.

W ubezpieczeniu od wypadków w rolnictwie mają właściciele przedsiębiorstw i osoby do nich przyrównane, jak np. małżonek i członkowie rodziny, roszczenie o świadczenia ubezpieczeniowe dopiero od 14 tygodnia po wypadku.

Jeśli zawodowe zjednoczenie pracodawców przyznaje poszkodowanemu leczenie szpitalne, to przez czas pobytu jego w szpitalu odpada tak renta jak i zasiłek chorobowy ubezpieczenia od wypadków. Poszkodowany otrzymuje zasiłek dzienny (Tagegeld), którego wysokość w stosunku rocznym wynosi 1/20 jego zarobku rocznego, conajmniej jednak 0.65 DM dziennie; członkowie jego rodziny otrzymują zasiłek rodzinny w wysokości renty,

jakaby im przysługiwała w wypadku śmierci ubezpieczonego. Niezależnie od tych świadczeń może zawodowe zjednoczenie pracodawców przyznać w wypadku potrzeby specjalny zasiłek — jako świadczenie dobrowolne —.

Przy całkowitej utracie zdolności do pracy (ustawa mówi nie o zdolności do pracy lecz o zdolności do zarobku; aby jednakże nie wprowadzać ciągle nowych pojęć, co powoduje tylko zamieszanie, będziemy używać jednego słowa tak na określenie zdolności do pracy jak i na określenie zdolności do zarobku / *Erwerbsfähigkeit* i *Arbeitsfähigkeit* / zwłaszcza, że przeważnie zdolność do pracy łączy się ze zdolnością zarobkową — uwaga tłumacza), renta wynosi $\frac{2}{3}$ zarobku rocznego; o ile utrata zdolności do pracy jest tylko częściowa, to renta wynosi taką część renty pełnej o jaką zmniejszyła się zdolność do pracy.

Jako zasadę trzeba przyjąć, że renta wypadkowa przysługuje dopiero wówczas o ile utrata zdolności do pracy wynosi conajmniej 20%. Przy utracie mniej niż 20% zdolności do pracy — obojętnie czy od samego początku czy też później — nie przysługuje żadne odszkodowanie ze strony zawodowego zjednoczenia pracodawców.

Tylko w tym wypadku, o ile poszkodowany poniósł szkodę również w jakimś innym jednym lub więcej nieszczęśliwych wypadkach, może on pod pewnymi warunkami otrzymać rentę, jeśli utrata zdolności do pracy wynosi mniej niż 20%, jednakże więcej niż 10%.

O ile poszkodowany nie otrzymał renty za poprzedni wzgl. za poprzednie nieszczęśliwe wypadki, to może on, w razie późniejszego nieszczęśliwego wypadku, domagać się renty wypadkowej w wysokości całej szkody spowodowanej wypadkami.

O ile poszkodowany pobiera już rentę i z biegiem czasu następuje u niego pogorszenie — jeszcze dalsze zmniejszenie stopnia zdolności do pracy — i to pogorszenie

stoi w związku z wypadkiem, to wówczas winien on natychmiast wnieść o podwyższenie renty; o ile w tym czasie renta była mu już cofnięta, to winien natychmiast żądać u zawodowego zjednoczenia pracodawców przywrócenia mu renty. Wskazaniem jest by tego rodzaju wnioski stawiać natychmiast po zauważeniu pogorszenia, gdyż podwyższenie wzgl. przywrócenie renty może nastąpić dopiero od chwili wpłynięcia wniosku do zawodowego zjednoczenia pracodawców. Wysokość renty wypadkowej nie zależy od rzeczywistej szkody, jaką ubezpieczony doznał w następstwie wypadku, a więc np. jeśli chodzi o szkodę w jego zawodzie, lecz jedynie od zmniejszenia się jego zdolności do pracy na ogólnym rynku pracy.

Poza wymienionymi wyżej świadczeniami ubezpieczeniowymi nie przyznaje się w ubezpieczeniu od wypadków ani nawiązki za ból (Schmerzensgeld) ani też odszkodowania za odniesione szkody gospodarcze, a więc np. za zniszczone ubranie lub inne rzeczy, lub też za zmniejszenie się widoków na przyszłość w zawodzie czy możliwość zawarcia związku małżeńskiego. Do postępowania ubezpieczeniowego nie należy odpowiedź na pytanie czy poszkodowanemu przysługuje jakieś roszczenie do innych osób lub władz odnośnie takich szkód, które nie podlegają odszkodowaniu ze strony zawodowego zjednoczenia pracodawców. Należy to do dziedziny postępowania cywilnego bądź też postępowania przed sądem pracy.

Ciężko poszkodowani (Schwerverletzte) czyli poszkodowani, których renta wzgl. renty wypadkowe wynoszą co najmniej 50% renty pełnej, otrzymują poza rentą wypadkową dodatek na dzieci. Dodatek ten wynosi na każde dziecko 10% renty wypadkowej i wypłacany jest do chwili ukończenia przez dziecko 18 roku życia. Renta wraz z dodatkiem na dzieci nie może przekraczać stawki zarobku rocznego.

Wypłatę renty zawiesza się podczas odbywania przez uprawnionego do jej pobierania kary pozbawienia wolności powyżej jednego miesiąca wzgl. podczas umieszczenia go w zakładzie. O ile w tymże samym czasie przebywają w Niemczech tacy członkowie rodziny, którzyby w razie jego śmierci mieli prawo do renty, to pobierają oni rentę w tej wysokości do jakiej mają prawo.

Jeśli poszkodowany już przed wypadkiem był stale niezdolny do pracy, to nie otrzymuje on żadnej renty wypadkowej lecz tylko leczenie.

Do dd):

Jeśli skutkiem wypadku przy pracy nastąpiła śmierć poszkodowanego, to wówczas przysługują następujące świadczenia ubezpieczeniowe:

- (1) pośmiertne w wysokości $\frac{1}{15}$ zarobku rocznego, conajmniej 100.— DM, — wypłacane temu, kto zajął się pogrzebem i poniósł kosztą pogrzebu; ewentualną nadwyżkę należy wypłacić rodzinie;
- (2) renta wdowia, wdowca i sieroca. Renta wdowia wynosi $\frac{1}{5}$ zarobku rocznego i płatna jest aż do śmierci wdowy lub jej zamążpójścia. O ile wdowa sama utraciła conajmniej 50 % zdolności do pracy na okres dłuższy niż 3 miesiące lub też ukonczyła 60 rok życia, renta ta podwyższa się do $\frac{2}{5}$ zarobku rocznego. W razie zamążpójścia otrzymuje wdowa odprawę w wysokości $\frac{3}{5}$ zarobku rocznego ubezpieczonego. Każde dziecko, aż do ukończenia 18 roku życia, otrzymuje rentę sierocą w wysokości $\frac{1}{5}$ rocznego zarobku.

Wdowiec, którego zmarła ubezpieczona żona całkowicie lub częściowo utrzymywała ze swego zarobku, a to z tego powodu, że on sam utracił zdolność do pracy, otrzymuje przez czas znajdowania się w potrzebie (Bedürftigkeit) rentę w wysokości $\frac{2}{5}$ rocznego zarobku zmarłej żony. Przysługuje mu ona do śmierci lub wstąpienia w związek małżeński.

Krewni wstępni, których ubezpieczony w znacznej mierze utrzymywał, otrzymują na czas znajdowania się w potrzebie $\frac{1}{5}$ zarobku rocznego.

Wszystkie renty dla członków rodziny nie mogą razem przewyższać $\frac{4}{5}$ rocznego zarobku.

Jeśli wdowa po ciężko poszkodowanym nie ma prawa do renty wdowiej z tego powodu, iż śmierć nie była następstwem wypadku, otrzymuje ona jednorazowy zasiłek wdowi w wysokości $\frac{2}{5}$ tego rocznego zarobku zmarłego, który stanowił podstawę do obliczenia renty.

Do ee)

Renty wypadkowe, wynoszące nie więcej jak $\frac{1}{4}$ renty pełnej, mogą być za zgodą poszkodowanego skapitalizowane we formie odprawy, której wysokość odpowiada rencie rocznej; warunkiem jest aby od chwili wypadku upłynęło co najmniej 2 lata. Kapitalizacja rent wyższych możliwa jest na wniosek pokrzywdzonego celem umożliwienia mu kupna ziemi lub celem wzmocnienia podstaw finansowych jego posiadłości. Szczegółowe postanowienia w tej mierze zawiera rozporządzenie z 10 lutego 1928 (Dziennik Ustaw Rzeszy Niemieckiej tom I, str. 22). Renty tymczasowe może zawodowe zjednoczenie pracodawców, nawet bez zgody pokrzywdzonego, po ukończeniu leczenia, skapitalizować we formie odprawy, której wysokość odpowiada wysokości prawdopodobnych świadczeń rentowych. W tych wszystkich wypadkach rozszczenie o opiekę lekarską i troskę o utrzymanie sprawności zawodowej (Berufsfürsorge) nie gaśnie, mimo że przyznano odprawę.

Jeśli stan zdrowia na skutek wypadku znacznie się pogorszy, to poszkodowany, mimo iż otrzymał odprawę, zatrzymuje prawo do renty; renta ta jednakże w tym wypadku zmniejsza się o kwotę, która wzięta była za podstawę do obliczenia odprawy.

Uprawnieni do pobierania renty, którzy opuścili swe zwykłe miejsce pobytu w Niemczech wzgl. przebywają przeważnie zagranicą, mogą otrzymać nawet bez ich zgody odprawę z zawodowego zjednoczenia pracodawców i to w wysokości świadczeń, jakie musiałyby zawodowe zjednoczenie pracodawców dokonać. Skutkiem otrzymania takiej odprawy gasną wszystkie roszczenia w stosunku do zawodowego zjednoczenia pracodawców.

VIII. Opieka społeczna

Podczas gdy ubezpieczenia społeczne zapewniają opiekę pracującym, „Opieka Społeczna“ obejmuje osoby zupełnie biedne, zasadniczo niezdolne do pracy. Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny winni bezwzględnie zapoznać się dokładnie z tym tak bezwzględnie ważnym rozdziałem.

Bardzo wiele osób starszych i ułomnych, tak Niemców-uchodźców jak i obcokrajowców pozbawionych ojczyzny, korzysta z opieki społecznej. Opieka nad tymi wyżej podanymi grupami osób powoduje, że opieka społeczna ma tak wielkie znaczenie. Ale ponadto zajmuje się ona również zwykłymi biednymi. Zadanie jej polega na interweniowaniu wszędzie tam, gdzie nikt nie troszczy się o cierpiących nędzę lub będących w inny sposób zagrożonymi.

Prawo korzystania z opieki społecznej ma każdy, kto jest w potrzebie i nie otrzymuje skądinąd pieniędzy lub nie pobiera zasiłków lub zapomóg.

Potrzebującym (hilfsbedürftig) w rozumieniu przepisów opieki społecznej jest każdy, kto nie otrzymuje żadnego wsparcia ze strony swych krewnych, a nie jest zdolny sam własnymi środkami i przy użyciu własnych sił do zaspokojenia swych własnych niezbędnych potrzeb życiowych i takich samych potrzeb tych członków rodziny, którym winien jest zapewnić utrzymanie.

Opieka społeczna zatym dopiero wówczas wchodzi w rachubę, jeśli wszystkie własne siły i posiadane środki nie wystarczają, a potrzeb życiowych nie da się zaspokoić z innej strony, a w szczególności przez pomoc ze strony krewnych.

Do niezbędnych potrzeb życiowych należą:

- a) utrzymanie, w szczególności mieszkanie, pożywienie, odzież i pielęgnacja;
- b) pomoc w wypadku choroby jak również pomoc mająca na celu przywrócenie zdolności do pracy;
- c) u małoletnich wychowanie i przygotowanie do zawodu i zarobkowania;
- d) u niewidomych, głuchoniemych i kalek przygotowanie do zawodu i zarobkowania;

Warunkiem otrzymania pomocy z opieki społecznej jest, by uprawniony wykorzystał i zużył swoje zasoby, o ile te zasoby nie składają się:

- a) z przedmiotów normalnego gospodarstwa domowego i umeblowania,
- b) z przedmiotów koniecznych do późniejszego wykonywania jakiejś pracy zawodowej (maszyna do szycia, narzędzia),
- c) z pamiątek rodzinnych bez wielkiej wartości materialnej,
- d) z małego majątku do wartości 500.— DM dla pobierającego wsparcie (głowa rodziny lub samotny) oraz po 100.— DM dla każdego członka rodziny, który uprawniony jest do domagania się utrzymania od pobierającego wsparcie.

O k a z y j n e z a r o b k i podlegają w pełni zaliczeniu na wsparcie; w wypadkach wyjątkowych pewne części zarobku nie podlegają zaliczeniu. Zasadniczo te wypadki wyjątkowe mają miejsce wówczas gdy chodzi o kobiety z dwoma lub więcej dziećmi oraz u osób, które utraciły conajmniej 50% zdolności do pracy. Ustalenie kwoty zarobku, która nie podlega zaliczeniu na wsparcie, pozostawione jest uznaniu odnośnych urzędów opieki społecznej (Fürsorgeverband).

Ponadto nie zalicza się:

zapomóg i wsparcie udzielonych przez organizacje dobroczynne, świadczeń o specjalnym przeznaczeniu (są to świadczenia, które wolno zużyć tylko na cele specjalne jak np. kształcenie zawodowe dzieci, dalej odszkodowanie za wydatki związane ze sprawowaniem urzędów honorowych, koszty utrzymania psów dla ociemniałych),

świadczeń opieki zdrowotnej (Gesundheitsfürsorge) oraz dodatków na koszty pielęgnacji (Pflegezulage).

Wysokość świadczeń opieki społecznej jest różna; zależy ona od kraju, kategorii miejscowości i specjalnych warunków miejscowych (np. we wielkich miastach ceny są wyższe niż w małych). Świadczenia te składają się z świadczeń podstawowych dla głowy rodziny i dodatków dla członków rodziny; dodatki są różne w zależności od tego czy dany członek rodziny ma lat 16 czy mniej. Jako świadczenie specjalne dochodzi tutaj czynsz najmu mieszkania. Dalsze zasiłki specjalne mogą być przyznane na zakup opału na zimę i na kupno odzieży. Zasadniczo opieka społeczna płaci cały czynsz najmu pod warunkiem, że czynsz ten jest odpowiedni. Jeśli rzeczywisty czynsz najmu przewyższa tzw. czynsz odpowiedni, to jest rzeczą pobierającego wsparcie czy pokryje on różnicę ze swego niepodlegającego zaliczeniu dochodu czy też przez to, że część mieszkania odnajmie.

Pobierającym zasiłki opieki społecznej przysługuje w pełni opieka lekarska i pomoc położowa (Wochenhilfe). Opieka lekarska obejmuje koszty lekarza i leków, pobyt w szpitalu oraz, jeśli to jest wskazane, pobyt w uzdrowiskach, zakładach leczniczych i specjalnych (Pflegeanstalten).

Pomoc położowa obejmuje koszty przed położeniem i położeniem, koszty lekarstw i dodatek do kosztów położenia. Do tego dochodzi zasiłek dla położnic (Wochengeld) w

wysokości 0.50 DM dziennie w okresie czterech tygodni przed i sześciu tygodni po połogu. Niezależnie od tego może być przyznany dodatek dla karmiących (Stillgeld). Jeśli konieczna jest pielęgnacja lub kuracja w domach dla położnic, to wówczas koszta pobytu ponosi również opieka społeczna.

Zasiłki gruźlicze (Tuberkulosenfürsorge) przysługują chorym czy rekonwalescentom bez względu na to czy korzystają oni z opieki społecznej czy nie. Zasiłki gruźlicze przyznawane są również tym, którzy o własnych siłach nie są zdolni, albo też są zdolni jedynie częściowo, ponieść zwiększone skutkiem choroby koszta utrzymania. Przyznawanie zasiłków gruźliczych następuje na wniosek tego urzędu zdrowia (Gesundheitsamt), w którym dana osoba musi być zameldowana jako gruźlik.

Związki urzędów opieki społecznej (Fürsorgeverbände) mają pod pewnymi warunkami roszczenia zastępcze (Ersatzanspruch) o zwrot uiszczonych świadczeń; ma to miejsce wówczas, jeśli podopieczny ma taki dochód lub dojdzie do takiego majątku, że jego wysokość daje mu możliwość zwrotu otrzymanych świadczeń. Za dochód wystarczający do powstania obowiązku zwrotu świadczeń (również ratami), uważa się dochód przewyższający kwotę potrzebną do zapewnienia niezbędnego utrzymania. Przeważnie bierze się tu pod uwagę stawki, które wynoszą conajmniej trzykrotną stawkę zasiłku opieki społecznej łącznie z czynszem najmu mieszkania i dodatkami rodzinnymi. Związki urzędów opieki społecznej mogą dochodzić tego rodzaju roszczeń zastępczych dopiero po upływie pół roku od chwili gdy podopieczny osiągnął odpowiedni dochód. Z reguły można przyjąć, że nastąpiło zrzeczenie się prawa do zwrotu wówczas, gdy w ciągu lat pięciu po wznowieniu przez podopiecznego działalności zarobkowej spłata nie była możliwa, a to skutkiem zbyt niskiego dochodu.

Urzędami opieki społecznej są okręgowe związki urzędów opieki społecznej (Bezirksfürsorgeverbände). Znajdują się one w każdym powiecie. W niektórych miejscowościach noszą one same lub też ich oddziały nazwy: „Fürsorgeämter“, „Wohlfahrtsämter“ albo „Sozialämter“.

IX. Pośrednictwo pracy, zasiłki dla bezrobotnych (Arbeitslosenunterstützung) i piecza nad bez- robotnymi (Arbeitslosenfürsorge)

Na terenie Republiki Związkowej pośrednictwem pracy zajmują się urzędy państwowe, a mianowicie urzędy pracy (Arbeitsämter). Pośrednictwo pracy dla artystów (aktorzy, muzycy, sztuki piękne) leży w rękach agencji prywatnych. W razie utraty pracy należy natychmiast skomunikować się z właściwym urzędem pracy i tamże zarejestrować się. Małoletni (ale i również osoby starsze), którzy nie posiadają wykształcenia zawodowego, a pragnęliby je uzyskać, mają możliwość poinformowania się co do możliwości i widoków pracy zawodowej w biurach poradnictwa zawodowego (Berufsberatungsstellen). Biura te udzielają wskazówek odnośnie tzw. „zawodów nieprzeciążonych“ (Mangelberufe) z jednej strony i odnośnie tzw. „zawodów przeludnionych“ (überbesetzte Berufe). Przeprowadza się tam również badania zdolności (Eignungsprüfungen) celem stwierdzenia, czy małoletni nadaje się do danego zawodu. Zadaniem ich jest włączenie małoletnich w życie gospodarcze, aby znaleźli oni, w zależności od ich konstytucji fizycznej i zdolności umysłowych, pełne zadowolenie w pracy zawodowej — a pozatym, by w służbie ogółu mogli być najbardziej pożyteczni.

Osobom, które są zdolne do pracy i chcą pracować, ale które stały się bez własnej woli bezrobotnymi, wypłaca urząd pracy (Arbeitsamt) przez przeciąg trzech miesięcy zasiłek dla bezrobotnych pod warunkiem, że bezrobotny pracował uprzednio conajmniej pół roku i był

przymusowo ubezpieczony; o ile ktoś pracował i był ubezpieczony przez dłuższy okres niż 6 miesięcy, może on otrzymać pod pewnymi warunkami zasiłek przez 26 tygodni.

Tym, którzy nie posiadają wynikającego z ubezpieczenia prawa o wypłatę zasiłku albo którym trzymiesięczny zasiłek się skończył, przysługuje zapomoga dla bezrobotnych. Warunkiem jej otrzymania jest zaistnienie potrzeby (Bedürftigkeit).

Kto nie miał zatrudnienia powodującego obowiązek ubezpieczenia i jest niezdolnym do pracy, tzn. utrata zdolności do pracy u niego wynosi więcej niż $66\frac{2}{3}\%$, ten w wypadku koniecznej potrzeby (Hilfbedürftigkeit) otrzymuje wsparcie z opieki społecznej (Wohlfahrtsamt). W wypadku braku środków do życia można otrzymać tamże radę i pomoc.

Nie potrzeba tu podkreślać, że pierwszym dążeniem każdego bezrobotnego winno być staranie się o uzyskanie za pośrednictwem urzędu pracy nowego zajęcia.

X. Ustawa związkowa o zaopatrzeniu

(Bundesversorgungsgesetz)

Na mocy tejże ustawy, pod ściśle określonymi warunkami, mogą otrzymać odszkodowanie wszystkie te osoby, które w czasie wojny, skutkiem służby wojskowej lub podobnej do wojskowej lub też skutkiem nieszczęśliwego wypadku podczas pełnienia służby wojskowej albo skutkiem warunków właściwych tejże służbie, poniosły szkodę na zdrowiu. Zasady zaopatrzenia (odszkodowania) zawiera wspomniana wyżej ustawa.

Przepisy tej ustawy mają zastosowanie nie tylko do obywateli niemieckich lub osób przynależnych do narodu niemieckiego (Volkszugehörige), lecz również do zamieszkałych na terenie Republiki Związkowej i Berlina Zachodniego obcokrajowców i bezpaństwowców, o ile doznane przez nich szkody stoją w związku przyczynowym ze służbą w armii niemieckiej lub służbą podobną do wojskowej dla jakiejś niemieckiej organizacji, względnie, o ile szkody te powstały w Niemczech lub na terenach okupowanych w czasie powstania szkody przez armję niemiecką — skutkiem działań wojennych, skierowanych bezpośrednio przeciwko państwu niemieckiemu; nie dotyczy to tych wypadków, w których z tego samego powodu przysługuje roszczenie przeciwko państwu ojczystemu.

Zasadniczą formą zaopatrzenia jest renta, która dzieli się na rentę podstawową (Grundrente) i rentę wyrównawczą (Ausgleichrente).

Możliwe jest też otrzymanie odprawy, tj. jednorazowo większej kwoty pieniężnej. — Ponieważ czasokres zgłaszania roszczeń wynosi dwa lata, należy natychmiast zasięgnąć bliższych informacji we właściwym urzędzie zaopatrzeniowym (Versorgungsamt).

XI. Zdrowie

Na wszystkie pytania dotyczące opieki zdrowotnej można otrzymać odpowiedź w urzędach zdrowia (Gesundheitsamt). Znajdują się one w każdym mieście i w każdym powiecie.

Urzędy zdrowia mają specjalne stacje opieki nad matką i dzieckiem i wydziały dla chorych na gruźlicę, inwalidów, chorych zakaźnie i nałogowców. Należy tu specjalnie podkreślić, że również chorzy wenerycznie mogą się z całym zaufaniem zwracać do tych urzędów, a otrzymają tam radę i pomoc.

Istnieje obowiązek meldowania w urzędzie zdrowia wszystkich wypadków chorób zakaźnych, jak gruźlicy, szkarlatyny, dyfterji; ma to na celu umożliwienie zastosowania środków zaradczych. Do meldowania zobowiązani są poza lekarzem wszyscy sprawujący opiekę nad chorym zakaźnie, dalej głowa rodziny i właściciel mieszkania.

O pomoc dla gruźlików należy zwracać się do urzędów zdrowia. Na rodzicach, wychowawcach i opiekunach ciąży obowiązek starania się o to, by dzieci i znajdujący się pod opieką byli w sposób przepisany ustawą szczepieni.

Niezastosowanie się do tych przepisów podlega karze.

XII. Emigracja

Emigracja masowa, w tym zakresie jak ją przeprowadzało IRO, została zakończona. Jest bardzo wątpliwym by przyszłe programy emigracyjne uwzględniły w szerokiej mierze również pozostałych w Niemczech Zachodnich obcokrajowców pozbawionych ojczyzny. Emigracja indywidualna jest zawsze możliwa. Informacjami i radą w sprawach emigracyjnych służą właściwe biura porad w sprawach emigracyjnych.¹⁾

¹⁾ Adresy społecznych komitetów doradczych w sprawach emigracyjnych patrz dodatek str. 123

XIII. Nabycie obywatelstwa niemieckiego

Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny mogą uzyskać obywatelstwo niemieckie na podstawie obowiązujących przepisów. Warunkiem uzyskania obywatelstwa niemieckiego jest posiadanie przez obcokrajowca pozbawionego ojczyzny nieograniczonej zdolności do działań prawnych bądź na podstawie swego prawa ojczystego bądź na podstawie prawa niemieckiego, nieposzlakowany tryb życia, własne mieszkanie w miejscu swego osiedlenia lub też miejsce, gdzie może zamieszkać (Unterkommen), — wreszcie musi petent mieć możność wyżywienia siebie i swej rodziny. Dalszym warunkiem jest wymóg by petent przebywał już od dłuższego czasu w Niemczech i by zapoznał się ze stosunkami niemieckimi.

Przy pobieraniu opłat za przyznanie obywatelstwa niemieckiego należy zwracać uwagę na stosunki majątkowe petenta.

Obywatelstwo nabywa się z chwilą doręczenia dokumentu o przyznaniu obywatelstwa.

Obywatelstwo niemieckie nabywa się również przez objęcie stanowiska w służbie publicznej niemieckiej. Wniosek o przyznanie obywatelstwa niemieckiego składa się u **P r e z y d e n t a R e j e n c j i** (Regierungspräsident) właściwego dla okręgu, w którym petent zamieszkuje.

XIV. WYSIEDLENIE

Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny mogą być wysiedleni tylko ze względów bezpieczeństwa ogólnego i porządku. Dotkniętemu nakazem wysiedlenia stoją do dyspozycji środki prawne; założenie ich w s t r z y m u j e wysiedlenie aż do chwili uprawomocnienia się ostatecznej decyzji.

Jeśli obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny sądzi, że wysiedla się go bez podstawy prawnej, winien on w czasokresie przeznaczonym do złożenia sprzeciwu porozumieć się z Wysokim Komisarzem Narodów Zjednoczonych dla Uchodźców w Bad Godesberg.

W razie wydania nakazu wysiedlenia należy obcokrajowcowi pozbawionemu ojczyzny pozostawić odpowiedni czas, aby mógł się on postarać o przyjęcie go przez inne państwo.

Obcokrajowca pozbawionego ojczyzny nie wolno wysiedlić, odstawić lub spowrotem odesłać do kraju, w którymby życiu jego lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo z uwagi na jego rasę, pochodzenie, wyznanie lub przekonania polityczne czy religijne.

O ile ktoś popełnił w ojczyźnie przed swą ucieczką ciężką zbrodnię, to nie jest on obcokrajowcem pozbawionym ojczyzny i ochrona mu nie przysługuje.

XV. UZNANIE ZA ZMARŁEGO

Uznanie obcokrajowca pozbawionego ojczyzny za zmarłego, jest pod pewnymi warunkami możliwe wówczas, o ile posiadał on w chwili ostatniej wiadomości o nim swe zwykłe miejsce pobytu w Niemczech.

Informacyj o szczegółach postępowania udzielają sądy grodzkie.

XVI. PRAWO MIESZKANIOWE

Jeśli obcokrajowcowi pozbawionemu ojczyzny nie uda się uzyskać mieszkania w jednym z osiedli dla obcokrajowców, o czym decydują krajowe urzędy dla uchodźców (Landesflüchtlingsverwaltung), to musi on, jak każdy Niemiec starać się sam o mieszkanie.

Pomieszczenia mieszkalne, które zbudowano wzgl. odbudowano po 31 grudnia 1949 bez korzystania ze środków publicznych, mogą być wynajmowane bez pośrednictwa urzędów mieszkaniowych (Wohnungsamt); wystarcza tu zwykłe zawarcie kontraktu z właścicielem.

Ponieważ tego rodzaju nowozbudowanych mieszkań jest stosunkowo mało i przeważnie żąda się znacznego dodatku do kosztów budowy (Baukostenzuschuß), trzeba jako zasadę przyjąć przydzielanie mieszkań przez urząd mieszkaniowy.

W takim wypadku trzeba udać się do urzędu mieszkaniowego i dać się wpisać na listę poszukujących mieszkań. Poświadczenie konieczności (Dringlichkeitsbescheinigung) można otrzymać we wielu wypadkach dopiero po upływie długiego okresu wyczekiwania (np. w Düsseldorfie po 3 latach). O ile następnie uda się znaleźć jakieś wolne mieszkanie, to trzeba natychmiast wypełnić wniosek o przydział mieszkania (Zuweisungsantrag), wniosek ten ma podpisać wynajmujący i właściciel, poczym należy go oddać w urzędzie mieszkaniowym. Dopiero wówczas urząd mieszkaniowy zatwierdza przydział mieszkania.

Jak z powyższego wynika, w Niemczech jest bardzo trudno o mieszkanie, dlatego też wskazane jest aby każdy starał się wszelkimi sposobami zatrzymać to mieszkanie jakie już posiada.

Należy więc płacić punktualnie komorne i nie wdawać się w żadne spory z wynajmującym lub innymi lokatorami.

Wysokość czynszu za mieszkanie odpowiada zasadniczo stawkom za wynajem mieszkań, które obowiązywały w dniu 17 października 1936 r., jednakże w międzyczasie ukazał się cały szereg postanowień specjalnych.

Jeśli ktoś jest zdania, że płacony przez niego czynsz najmu jest zbyt wysoki, to wskazanym jest by zwrócił się on do właściwego urzędu kontroli cen (Preisbehörde). Tam można uzyskać bezpłatne informacje, a w szczególności dowiedzieć się dokładnie jakich środków należy użyć aby uzyskać obniżenie czynszu najmu.

XVII. PRAWO PRZEMYSŁOWE

Kto zamierza otworzyć przedsiębiorstwo lub wykonywać rzemiosło, ten winien zastosować się do niżej podanych wymogów.

1. Otwarcie przedsiębiorstwa handlowego jednostkowego (Einzelhandelsgeschäft) wymaga zezwolenia urzędu porządkowego (Ordnungsamt) miejsca pobytu wnioskodawcy.
2. Kto chce pracować jako samodzielny rzemieślnik, winien zgłosić się we właściwej izbie rzemieślniczej i prosić o wpis do rejestru rzemieślników (Eintragung in die Handwerksrolle).
3. Działalność przedstawiciela handlowego (Handelsvertreter) wymaga zgłoszenia tego w urzędzie gminnym. To samo dotyczy handlu hurtowego.
4. Otwarcie gospody lub przedsiębiorstwa restauracyjnego i wyszynku wymaga zgody rady gminnej (Beschlussausschuß). Wniosek należy złożyć w zarządzie gminy (Gemeindegörde).
5. O dopuszczeniu do prowadzenia handlu okrężnego i do wykonywania rzemiosła sposobem okrężnym (ambulanter Handel, Wandergewerbe) decyduje Prezydent Rejencji. Celem otrzymania licencji na przemysł okrężny należy we właściwym urzędzie meldunkowym złożyć odpowiednie podanie o wystawienie licencji na przemysł okrężny (Wandergewerbeschein).

Warunki otrzymania licencji na przemysł określony są następujące:

- a) w danym okręgu musi istnieć zapotrzebowanie na udzielenie takiej licencji,
- b) wnioskodawca musi mieć ukończony 25 rok życia,
- c) wnioskodawca musi być osobą godną zaufania.

Udzielona licencja może być cofnięta, o ile policji nasuną się później wątpliwości odnośnie osoby licencjanta.

O szczegółach można się dowiedzieć we właściwym urzędzie meldunkowym (polizeiliche Meldestelle) wzgl. w urzędzie porządkowym (Ordnungsamt).

Wszelkich informacji i porad udzielają izby rzemieślnicze, przemysłowe i handlowe.

XVIII. ZAPEWNIENIE KREDYTU

Obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny, który potrzebuje gotówki na zbudowanie sobie postaw egzystencji gospodarczej, może otrzymać w tym celu kredyt w Banku dla Uchodźców i Poszkodowanych (Bank für Vertriebene und Geschädigte — Lastenausgleichbank) w Bad Godesberg. Kredyty te mają na celu udzielenie pomocy finansowej tym obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny, którzy mając odpowiednie przygotowanie zawodowe i doświadczenie nabyte w swej ojczyźnie, zdolni są do prowadzenia własnego przedsiębiorstwa lub zakładu rzemieślniczego.

Celem uzyskania takiego kredytu należy podstawić wniosek do wymienionego banku — Bank für Vertriebene und Geschädigte (Lastenausgleichbank AG,) DP Abteilung, Bad Godesberg, Hansahaus —. Po złożeniu wniosku otrzymuje się niezbędne wskazówki i formularze.

XIX. PODATKI

Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny mają często błędne wyobrażenie jeśli chodzi o obowiązek uiszczania podatków. Ich prawa i obowiązki w tej dziedzinie są takie same jak obywateli niemieckich.

Opodatkowaniu podlega w pierwszym rzędzie uposażenie wzgl. dochód. Od sum podlegających opodatkowaniu można pewne sumy potrącić na stałe koszta związane z zapewnieniem dochodu (Werbungsunkosten), wydatki specjalne i koszta związane z nadzwyczajnymi wypadkami jak np. koszta związane z wypadkiem śmierci, choroby itd. Urzędowi skarbowemu trzeba przedłożyć dowody na tego rodzaju wydatki.

Jeśli chodzi o uchodźców (Flüchtlinge), to przyznaje się im pewną sumę wolną od podatku (Freibetrag). Ten tzw. „Freibetrag“ przysługuje również obcokrajowcom pozbawionym ojczyzny, o ile wykażą, że w związku z wojną i jej skutkami musieli przymusowo opuścić uprzednie miejsce zamieszkania położone poza granicami czterech stref okupacyjnych i miasta Berlina.

Jeśli obcokrajowiec pozbawiony ojczyzny nie jest w stanie sam przedstawić koniecznych w tym celu dowodów, to winien on się zwrócić, o ile zamieszkuje na terenie Północnej Westfalji i Nadrenji, do Centralnego Zarządu Pomieszczeń dla Cudzoziemców (Hauptverwaltung der „Wohnstätte für Ausländer“), Münster, Grevener Str. 69, na pozostałym zaś obszarze Niemiec do Zarządu Krajowego dla Cudzoziemców (Landesflüchtlingsverwaltung).

Wyżej wspomniane koszta specjalne i (lub) tzw. „Freibetrag“ odlicza się od całego dochodu wzgl. uposażenia, co powoduje, że podatki opłaca się od znaczenie niższej kwoty.

Wskazaniem jest zwrócić się możliwie wcześniej do właściwego urzędu skarbowego celem wpisania tzw. „Freibetrag“ do karty podatkowej (Lohnsteuerkarte).

Wysokość podatku zależy nietylko od wysokości uposażenia wzgl. dochodu, lecz również od klasy podatkowej.

Przynależność do odpowiedniej klasy podatkowej zależy od tego czy płatnik jest żonaty i czy ma dzieci. Urzędowi skarbowemu trzeba wykazać, że jest się żonatym i że posiada się dzieci uprawnione do żądania utrzymania.

O ile posiada się przedsiębiorstwo handlowe, przemysłowe lub rzemieślnicze i wykazuje się dochód na podstawie przepisanych ksiąg, to można poczynić odpowiednie odpisy odnośnie podlegających obrotowi rzeczy ruchomych, stanowiących przynależność zakładu; odpisy te wymienia szczegółowo § 7 a ustawy o podatku dochodowym (Einkommensteuergesetz).

Bliższych informacji odnośnie podatków, które należy uiszczać, udziela urząd skarbowy (Finanzamt).

XX. PASZPORTY

Obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny, podobnie jak i wszyscy pozostali obcokrajowcy, są zobowiązani do posiadania paszportów. Ponieważ obcokrajowcy pozbawieni ojczyzny nie mają możliwości zaopatrzenia się w paszporty u swoich władz ojczystych, otrzymują oni międzynarodowy dokument podróży dla uchodźców (Reiseausweis für Flüchtlinge), który jest wystawiany obecnie na zasadzie Układu Londyńskiego z 15 października 1946 r., później zaś będzie wydawany na zasadzie układu z 28 lipca 1951 r.

Opłaty za wystawienie takiego dowodu są takie same jak za wystawienie paszportu niemieckiego. Można postawić wniosek o obniżenie opłaty, zwłaszcza w tych wypadkach, gdy dana osoba posiada już „Fremdenpass“.

Dowód ten uprawnia posiadacza bez wszystkiego do opuszczenia Niemiec. Tak długo jak długo ten dokument jest ważny nie jest potrzebna wiza powrotna. Wyjątkowo już w czasie wystawienia dokumentu władze mogą ograniczyć czasokres powrotu.

Właściwymi do wystawiania tych dowodów są w zasadzie władze paszportowe (Passbehörde) miejsca zamieszkania lub pobytu.

Paszporty wystawiane przez istniejące w niektórych państwach przedstawicielstwa dyplomatyczne lub konsularne Łotwy, Litwy i Estonji, są ze strony niemieckiej uznawane jeśli odpowiadają one obowiązującym w tej mierze przepisom.

Uchodźcy według Konwencji Genewskiej z 28 lipca 1951 r.

Ustawa o położeniu prawnym obcokrajowców pozbawionych ojczyzny nie ma zastosowania do tych nieniemieckich uchodźców, którzy przybyli na teren Republiki Związkowej Niemiec po 30 czerwca 1950 r. Ich położenie prawne, jeśli podpadają oni pod definicję układu o położeniu prawnym uchodźców z dnia 28 lipca 1951 r., określa tenże układ. Układ ten został już podpisany przez Republikę Związkową Niemiec. Wejście w życie tego układu zostanie specjalnie podane do wiadomości.

Położenie prawne tej grupy odpowiada zasadniczo położeniu obcokrajowców pozbawionych ojczyzny. Zapewniona jest opieka przed dyskryminacją, prawo swobodnego poruszenia się, opieka społeczna i ubezpieczenia społeczne w takim samym zakresie jak przysługują one obywatelom niemieckim. Otrzymują oni również międzynarodowy dokument podróży dla uchodźców i korzystają z takiej samej ochrony przed wysiedleniem i wydaniem.

Z drugiej strony istnieje szereg ograniczeń. W dziedzinie pracy zarobkowej niesamodzielnej (Lohnarbeit) zostają oni równouprawnieni z Niemcami dopiero po upływie trzech lat pobytu w Niemczech wzgl. poślubieniu Niemca (Niemki) albo o ile posiadają oni dzieci, które są obywatelami niemieckimi. Odnośnie pracy we wolnych zawodach i zajmowania się handlem, wykonywania rzemiosła oraz prowadzenia przedsiębiorstw, jak wreszcie w dziedzinie szkolnictwa wyższego są oni traktowani tak samo

jak zwykli cudzoziemcy, z tym, że zapewniono im możliwe ułatwienia.

Szczegóły dotyczące tej konwencji zawarte są w dodatku, który zawiera tekst układu.¹⁾

*

Uwaga!

W załączniku, który został wydrukowany przed oddaniem do druku polskiego tekstu poradnika zakradł się błąd w adresie Zjednoczenia Uchodźców Polskich, a ponadto w spisie organizacyj dobroczynnych opuszczono wogóle Towarzystwo Pomocy Polakom.

Poniżej podane są obydwa adresy.

Zjednoczenie Polskich Uchodźców w Niemczech, Zarząd Główny,

Verband Polnischer Flüchtlinge in Deutschland, Hauptvorstand Höxter/Weser, Schließfach 20.

Towarzystwo Pomocy Polakom, Delegatura w Niemczech, Relief Society for Poles, Delegation in Germany, Oerlinghausen/Lippe, Postfach 58.

¹⁾ Text konwencji patrz załącznik strona 91

ZAŁĄCZNIK

1. Ustawa o położeniu prawnym obcokrajowców pozbawionych ojczyzny z 25 kwietnia 1951 r. (Gesetz über die Rechtsstellung heimatloser Ausländer vom 25. April 1951)	83
2. Wyciąg z konwencji o położeniu prawnym uchodźców z 28. lipca 1951 r. (Auszug aus der Convention über die Rechtsstellung von Flüchtlingen vom 28. Juli 1951)	91
3. Adresy komitetów narodowych (Anschriften der Nationalen Komitees)	108
4. Adresy organizacyj dobroczynnych (Anschriften der freiwilligen Wohlfahrtsverbände)	110
5. Adresy biur informacyjnych i zrzeszeń adwokackich (Anschriften der Rechtsberatungsstellen und der Anwaltsvereine)	113
6. Adresy społecznych komitetów doradczych w sprawach emigracyjnych (Anschriften der gemeinnützigen Auswanderungsberatungsstellen) .	123
7. Adresy izb rzemieślniczych (Anschriften der Handwerkskammern)	131
8. Adresy izb przemysłowych i handlowych (Anschriften der Industrie- und Handwerkskammern)	134
9. Indeks	141

Skorowidz alfabetyczny

	strona		strona
Adwokaci		Fremdenpaß	80
2, 9, 16, 17, 23, 27,	113	Freibetrag	
Adopcja	18	(podatki)	78,79
Adoptowany	12	Gesundheitsamt	63, 68
Akt oskarżenia	27	Gospody, restauracje	
Amtsgericht		i wyszynk	75
(właściwość)	24	Handel hurtowy	75
Arbeiterwohlfahrt	2	Heimatlose Ausländer	3
Arbeitsamt	65	Innere Mission	2
Arbeitsgericht	29	IRO	4
Areszt	27	Izby przemysłowo-	
Apelacja	25, 27	handlowe	76
Bank dla Uchodźców	77	Izba rzemieślnicza	75, 76
Bezirksfürsorge-		Karta podatkowa	79
verband	61	Kasa chorych	36
Bigamia	13, 20	Klasa podatkowa	79
Biura informacyjne	113	Koszty procesu	25
Caritas	2	Krajowy Zakład	
Choroby zawodowe	48, 51	Ubezpieczeń	43
Church World Service	2	Krankenkasse	36
Cudzołstwo	13, 20	Kradzież ciężka	21
Dalsze ubezpieczenie		Koniec członkostwa w	
chorobowe	36	ubezpieczeniu choro-	
Dalsze ubezpieczenie		bowym	37
emerytalne	44	Krewni	12
Deutsches Rotes Kreuz	2	Komitety Narodowe	
Dowody ubezpiecz.		1, 27, 82,	108
emerytalne	46	Komendant obozu	1
Dziecko nieżywo		Lekarstwa	42
urodzone	18	Leczenie szpitalne	42
Evangelisches		Lohnsteuerkarte	79
Hilfswerk	2	Miejsce pobytu	8

	strona		strona
Nadanie nazwiska	18	Pośmiertne w ubez- chorob.	40
Narzędzia		Pomoc dla rodziny (ubezp. chor.)	41
złodziejskie	22	Początek członkow- stwa (ubezp. chor.)	37
Niemiec (art. 116 konst.)	5	Poplecznictwo	22
Nieważność		Poradnictwo zawodowe	65
oświadczeń woli	10, 12	Powrót do przestępstwa	19
NCWC	2, 29	Prawo górnicze	34
Notariusz	18	Prawo odstąpienia	11
Nierząd między mężczyznami	20	Prawo pracy	28
Obowiązek ubezpie- czenia w kasie chorych	35	Prawo ubogich	25
Obowiązek ubezpie- czenia emeryt.	43	Przyczyny rozwodowe	15
Ochrona młodzieży	33	Przedsiębiorstwo jednostkowe	75
Ochrona matek	32	Przekaz do lekarza	41, 42
Odwołanie od wyroku		Praktyki religijne	8
25, 27		Prezydent Rejencji	70
Odpisy przy podatkach	79	Przemysł okrężny	75
Okręgowe sądy pracy	29	Przebaczenie	15, 16
Okres wyczekiwania	44	Protezy	42
Opór władzy	20	Praca dzieci	33
Organizacje dobroczyenne	1	Przytrzymanie	27
Oplaty sądowe	25	Przedstawiciel handlowy	75
Paserstwo	22, 23	Rada załogowa	28, 30
Paritätischer Wohl- fahrtsverb.	2	Rabunek	22
Pederastja	20	Recydywa	19
Powinowaty	12	Regierungspräsident	70
Pomoc chorobowa	38	Rewizja	27
Pośmiertne rodzinne (ub. chor.)	41	Rozbój	22

	strona		strona
Rzemieślnik	75	Ubezpieczenie	
Sądownictwo	8	emerytalne	42
Sąd Okręgowy		Ubezpieczenie	
14, 16, 17, 25		górniczne	43
Sąd Opiekuńczy	10, 14, 18	Ubezpieczenie	
Sąd Grodzki		prac. umysłowych	43
(właściwość)	24	Ubezłasnowolnienie	5
Sąd Pracy	29	Uprawnienie dziecka	6
Sędzia śledczy	27	Urząd Kontroli Cen	74
Sozialamt	64	Urząd Paszportowy	78
Skarga nieważności	13	Urząd Pracy	65
Składki ubezpiecz.		Urząd Stanu	
chorob.	38	Cywilnego	18
Spędzenie płodu	20	Urzędnik Stanu	
Sprzedaż na raty	10, 11	Cywilnego	11
Standesamt	18	Urząd Ubezpieczeń	36, 43
Środki lecznicze		Urząd Zdrowia	63, 68
(ub. chor.)	42	Urząd Zaopatrzeniowy	67
Środki na spędzenie		Urząd Mieszkaniowy	73
płodu	20	Urodzenie	18
Świadczenia ubezp.		Usiłowanie	
chorobowego	38	przestępstwa	19
Świadczenia ubezp.		Ustawowy zastępca	10
emerytalnego	46	Uznanie za	
Świadczenia ubezp.		pełnoletniego	19
od wypadków	52	Versorgungsamt	67
Ślub kościelny	12	Warunki świadczeń	
Śmierć	18	emerytalnych	44
Swoboda przenoszenia		Werbungskosten	78
się	8	Wohnstätte für Aus-	
Towarzystwo Pomocy		länder	78
Polakom	82	Wohnungsamt	73
Ubezpieczenie dobro-		Wskazówki dla urzęd-	
wolne (chorobowe)	37	ników stanu cywiln.	11

	strona		strona
Wydatki nadzwyczajne	78, 79	Zapowiedzi	4
Wypowiedzenie	7	Zapewnienie utrzymania	16
Wysoki Komisarz Naro- dów Zjednoczonych	2	Zdolność do działań prawnych	10
Wypadek przy pracy	48, 51	Zawodowe Zjednocze- nie Pracodawców	48
Wzowienie postępowania	27	Zezwolenie na pracę	30
Zaczeplenie ślubności	16, 17	Zgwałcenie	30
Zajęcie uposażenia	26	Zniewolenie	20
Zamroczenie	19	Związki zawodowe	31
		ZPU	82

